

STENOGRAFSKE BELEŠKE

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 5

BEOGRAD 1936 GODINE

KNJIGA 1

IV REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 12 DECEMBRA 1936 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVAO

PRETSEDNIK

STEVAN ČIRIĆ

SEKRETAR

Dr. ANDREJ VEBLE

Prisutni g. g. Ministri: Ministar unutrašnjih poslova dr. Anton Korošec, Ministar bez portfelja dr. Šefkija Behmen, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Dragiša Cvetković, Ministar pravde dr. Niko Subotić, Ministar trgovine i industrije dr. Milan Vrbanić, Ministar građevina dr. Marko Kožul, Ministar šuma i rudnika Đura Janković, Ministar prosvete Dobrivoje Stošović, Ministar pošta, telegrafa i telefona dr. Branko Kaluderčić, Ministar bez portfelja dr. Miho Krek, Ministar bez portfelja Vojislav Dorđević, Ministar za fizičko vaspitanje naroda dr. Josip Rogić.

POČETAK U 10.10 ČASOVA

SADRŽAJ

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika III redovnog sastanka;

2 — Saopštenje izveštaja Verifikacionog odbora o dolasku za narodnog poslanika Čosića Stanka, za Srez zaječarski;

3 — Saopštenje o podnošenju interpelacija narodnih poslanika: Antona Širole i drugova na Predsednika Ministarskog saveta i Ministra inostranih poslova o teškim materijalnim prilikama opštine Kastav i o isplati pomenutoj opštini duga za prodate šume Kraljevini Italiji; Antona Širole i drugova na Predsednika Ministarskog saveta i Ministra inostranih poslova o isplati štete prouzrokovane italijanskom okupacijom opštini Kastav; Antona Širole i drugova na Ministra građevina o unošenju u budžet za 1937/38 godinu, sume za dovršenje cesta u Srezu kastavskom; Rajka Turka i drugova na Ministra finansija o povišenju dodataka državnim službenicima i penzionerima;

4 — Molbe i odsustva narodnih poslanika;

5 — Saopštenje zahteva g.g. Ministara: Ministra poljoprivrede da izabрани Odbor za proučavanje zakonskog predloga o privrednim zadrugama nastavi što pre i dovrši pretres ovoga zakona; Ministra socijalne politike i narodnog zdravlja da se izabрани

Odbor za prehranu oskudnih krajeva što pre sazove radi donošenja Uredbe sa zakonskom snagom o ishrani i pomaganju oskudnih zemljoradnika i radnika i usvajanje ovih zahteva;

6 — Odgovor Predsednika Narodne skupštine na kratka pitanja narodnih poslanika: Ljubomira Jovanovića i Rajka Turka.

Govornici: Vojislav Lazić, dr. Vojislav Došen, Predsednik Narodne skupštine Stevan Čirić (tri puta), sekretar dr. Andrej Veble, Ljubomir Jovanović, Rajko Turk.

Dnevni red: 1 — Pretres i usvajanje izveštaja Verifikacionog odbora o stečaju nad imovinom Milana D. Mijića, narodnog poslanika.

Govornici: Izvestilac većine Mihailo Lješević (dva puta), Izvestilac manjine dr. Luka Šoški (dva puta), Izvestilac manjine Mitoš Rašović, Velimir Aćimović, Simo Budimir.

2 — Pretres izveštaja Verifikacionog odbora o dolasku za narodnog poslanika Čerimagića Sadika za Srez trebinjski, Kostića Vasilja za Srez caribrodski, i Radenkovića Stojana za Srez župski.

Govornici: Izvestilac većine Mihailo Lješević, Izvestilac manjine Miloš Rašović (2 puta), Života Milanović (2 puta), Jeremija Protić, Ministar šuma i rudnika Đura Janković, dr. Janko Baričević, Predsednik Narodne skupštine Stevan Čirić.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, otvaram IV redovni sastanak Narodne skupštine. Molim gospodina sekretara da pročita zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar dr. Andrej Veble pročita zapisnik III redovnog sastanka.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, ima li ko kakvu primedbu na zapisnik? (*Vojislav Lazić:* Molim za reč). Ima reč narodni poslanik g. Vojislav Lazić da učini primedbu na zapisnik.

Vojislav Lazić: Gospodo narodni poslanici, ma koliko se gospoda sekretari ljutili na moje primedbe na zapisnik, ja ipak neću gledati da li se oni ljute ili ne, nego smatram da treba stvari da budu u redu i zato činim i ovu primedbu.

Kod interpelacija, zbog kojih je tražena hitnost, g. sekretar je napisao »Skupština je primila hitnost«, ali nije stavio, da je vlada pre toga pristala na tu hitnost, a to je bilo. Kod svake interpelacije izjavljuje nadležni ministar da li prima ili ne prima prvenstvo, i, naravno, ni to u zapisniku ne stoji, nego stoji skraćeno »Čiju je hitnost primila Narodna skupština«, a potrebno je da se napiše onako kako je bilo i to zato da se zna da gospoda ministri primaju hitnost interpelacija, ali da se nikada te interpelacije ne stavlja u dnevni red i da se nikada o tim interpelacijama u ovoj Skupštini ne vodi diskusija.

Dalje, gospodo, kod pitanja poslaničkih na koja je Predsednik Narodne skupštine odgovorio, kaže se kratko »Posle odgovora Gospodina Predsednika, govorili su pitači taj i taj«, ali nije čak sekretar našao za potrebno da kaže da se mi nismo zadovoljili odgovorom Predsednika Narodne skupštine, jer, kako je u zapisniku stavljeno, izgleda da smo mi zadovoljni odgovorom. Zato ja opet činim primedbu i protestujem protiv ovakvog vodenja zapisnika, jer se na ovaj način Skupština samo unižava. (Odobranje na levlci. — *Dr. Vojislav Došen:* Molim za reč).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč narodni poslanik g. dr. Vojislav Došen.

Dr. Vojislav Došen: Gospodo narodni poslanici, ima još jedan propust koji nije uveden u zapisnik, a to je propust da je Predsednik Narodne skupštine g. Ćirić kazao, da ministri treba da uzimaju ozbiljne interpelacije narodnih poslanika. (Odobranje na levlci). I, onda nije uvedeno također u zapisnik, da je Predsednik Narodne skupštine kazao da ima u tome istine, da se nacionalno ispravni učitelji u Sloveniji progone. (Odobranje na levlci).

Da se uvede u zapisnik i ovo što je Predsednik g. Stevan Ćirić juče pred nama svima kazao, motivišući to time da nije baš vlada sasvim kriva. Znači, ipak je kriva i vlada. Pa kad Predsednik Narodne skupštine ima kuraži da to kaže, neka ima kuraži i da to uvede u zapisnik.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, pre nego što se g. sekretar po svome pravu izjasni, da li prima ovu primedbu na zapisnik, ja smatram da mi je i pravo i dužnost da izjavim g. Došenu ovo:

Ja apsolutno u svome govoru nisam nikakvu aluziju činio na to da se u Sloveniji progone nacionalni učitelji. (Odobranje kod većine i povici: Tako je!) Izvolite, gospodo, čitati stenografske beleške. Ja sam učinio aluziju, odnosno sasvim sam otvoreno kazao, da ima u tome istine, da su zaista gospoda narodni

poslanici primorani da stavljaju kratka pitanja na mene zato što ministri ne odgovaraju na interpelacije. Toliko i ništa više. Molim, gospodo, da me krivo ne razumete.

Gospodin sekretar ima reč da se izjasni, da li prima ove primedbe na zapisnik.

Sekretar dr. Andrej Veble: Izjavljujem da ne mogu primiti primedbe na zapisnik zato što je zapisnik sastavljen tačno onako kako to predviđaju propisi Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodin sekretar nije primio primedbe na zapisnik. Da li prima Narodna skupština zapisnik onako kako ga je g. sekretar pročitao. (Prima! — Ne prima!).

Oni koji su protiv zapisnika onako kako je pročitano, neka izvole ustati, a oni koji primaju zapisnik kako je sastavljen i pročitano neka izvole sedeti. (Većina sedi). Većina sedi, zapisnik je primljen.

Izvolite čuti odborske izveštaje.

Sekretar dr. Andrej Veble (saopštava): Verifikacioni odbor podnosi Narodnoj skupštini na rešenje svoj izveštaj o dolasku za narodnog poslanika Ćosića Stanka, za Srez zaječarski na mesto poč. Todora Todorovića. Taj izveštaj glasi:

NARODNOJ SKUPŠTINI KRALJEVINE JUGOSLAVIJE BEOGRAD

Verifikacioni odbor Narodne skupštine primio je preko Predsedništva Narodne skupštine izveštaj o smrti narodnog poslanika Todorovića S. Todora, izabranog u Srezu zaječarskom, Banovine moravske. Po rasmotrenju izbornih akata i kandidatske liste, odbor je utvrdio: Da je zamenik Todorovića S. Todora na zemaljskoj kandidatskoj listi g. Jevtića Bogoljuba, g. Ćosić P. Stanko, zemljoradnik iz Krivelja, pa mu je čast predložiti Narodnoj skupštini da na osnovu izloženog i § 66 Zakona o izboru narodnih poslanika izvoli oglašiti i pozvati za narodnog poslanika g. Ćosića P. Stanka, zemljoradnika iz Krivelja, na mesto poč. Todorovića S. Todora. Odboru je čast umoliti Narodnu skupštinu da ovaj njegov izveštaj izvoli usvojiti. Za izvestioca odbor je izabrao g. Mihaila Lješevića.

Potpredsednik Verifikacionog odbora,
Svetozar Tasić, s. r.

Sekretar,
Bor. D. Antić, s. r.

Članovi:

Dr. Fran Šemrov, s. r.
Milan Lazarević, s. r.
Živko Popović, s. r.
Čedomir Zaharić, s. r.
Života Milanović, s. r.
Anton Kersnik, s. r.
Krsto Predovan, s. r.
Miloš Rašović, s. r.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, pošto je Verifikacioni odbor ovom prilikom podneo samo jedan izveštaj — nema odvojenog mišljenja — po starom običaju ja mogu staviti odmah ovaj izveštaj na glasanje. Prima li Narodna skupština ovaj izveštaj? (Prima). Objavljujem da je izveštaj Verifikacionog odbora primljen i oglašujem za narodnog poslanika Stanka P. Ćosića na mesto poč. Todora Todorovića. Molim narodnog poslanika g. Stan-

ka Čosića da se javi kod mene u Kabinetu da položi zakletvu.

Izvolite čuti interpelacije.

Sekretar dr. Andrej Veble (saopštava): Gospodin Širola Anton i drugovi, narodni poslanici upućuju interpelacije na Gospodina Pretsednika Ministarskog saveta i Ministra inostranih poslova i to: o teškim materijalnim prilikama opštine Kastav i o isplati pomenutoj opštini duga za prodate šume Kraljevini Italiji. (Vidi prilog); O isplati štete prouzrokovane italijanskom okupacijom opštini Kastav (Vidi prilog);

G. Anton Širola i drugovi, narodni poslanici upućuju interpelaciju na g. Ministra građevina o unošenju u budžet za 1937/38 sume za dovršenje cesta u Srezu kastavskom (Vidi prilog);

G. Turk Rajko i drugovi, narodni poslanici upućuju interpelaciju na g. Ministra finansija o povišenju dodataka državnim službenicima i penzionerima (Vidi prilog).

Pretsednik Stevan Ćirić: Sve ove interpelacije upućene su g.g. nadležnim Ministrima.

Izvolite čuti molbe za odsustva narodnih poslanika.

Sekretar dr. Andrej Veble (saopštava): G. Kabin Nikola, narodni poslanik, moli 8 dana odsustva radi lečenja.

Pretsednik Stevan Ćirić: Odobrava li Narodna skupština traženo odsustvo? (Odobrava!) Objavljujem da je Narodna skupština traženo odsustvo odobrila.

Izvolite čuti saopštenja Kraljevske vlade.

Sekretar dr. Andrej Veble (saopštava): Gospodin Ministar poljoprivrede moli da Narodna skupština odluči da Odbor za proučavanje zakonskog predloga o privrednim zadrugama nastavi i što pre dovrši pretres ovoga zakonskog predloga; Gospodin Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja moli da se što pre sazove Odbor za prehranu oskudnih krajeva radi donošenja uredbe sa zakonskom snagom o ishrani i pomaganju oskudnih zemljoradnika i radnika.

Pretsednik Stevan Ćirić: Pošto gospoda Ministri traže da Odbori nastave rad, slobodan sam da predložim Narodnoj skupštini da se pozovu oni Odbori koje smo lane izabrali da nastave rad. Prima li ovo Narodna skupština? (Prima! — *Vojišlav Lazić:* Ne primam!) Objavljujem da je Narodna skupština ovo primila i da ćemo ovlastiti oba Odbora: Odbor za proučavanje zakonskog predloga o privrednim zadrugama, a isto tako i Odbor za prehranu oskudnih krajeva, koji su lane izabrani, da nastave svoj rad.

Pre prelaza na dnevni red imam čast da odgovorim na dva pitanja koja su mi postavili narodni poslanici g. Ljubomir Jovanović i g. Rajko Turk.

Narodni poslanik g. Ljubomir Jovanović postavio mi je ovo pitanje:

„Uputio sam na g. Ministra unutrašnjih dela pitanje o gruboj povredi zakona od strane Gojka Ružića, predašnjeg načelnika Sreza aleksinačkog, a sada upravnika policije u Nišu, povodom hapšenja nosioca liste za pretsednika opštine u Aleksincu g. Božidara Dačića, knjižara, i još devetorice istaknutih ličnosti.

Kako g. g. Ministri uopšte ne odgovaraju na upućene im interpelacije a još manje na poslanička pitanja, to molim, Gospodine Pretsedniče, pošto se gornji događaj odigrao još 17 septembra ove godine, šta nameravate da preduzmete protiv ovakve prakse g. g. Ministara?”

Gospodo, imam čast izvestiti Vas da je g. Ljubomir Jovanović, narodni poslanik, dostavio ovo usmeno pitanje na g. Ministra unutrašnjih poslova 21 novembra ov. god.; 25 novembra 1936 g. Ministar je odgovorio g. narodnom poslaniku, preko Narodne skupštine, da će dati odgovor kad prikupi podatke.

26 novembra 1936 godine poslat je izveštaj imenovanom gospodinu narodnom poslaniku.

To su, gospodo, fakta. Ja ću ovu stvar držati u evidenciji i, kad gospodin Ministar prikupi podatke, onda ćemo biti u mogućnosti, i on i ja, da damo meritoran odgovor na ovo pitanje.

Želi li poslanik g. Ljubomir Jovanović da uzme reč povodom ovoga odgovora? (*Ljubomir Jovanović:* Molim za reč).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč narodni poslanik g. Ljubomir Jovanović.

Ljubomir Jovanović: Gospodo poslanici, prilikom prošlih opštinskih izbora, 27 septembra ove godine, dostavio sam gospodinu Ministru unutrašnjih poslova jedno pitanje povodom grube povrede zakona od strane g. Gojka Ružića, predašnjeg načelnika Sreza aleksinačkog, a sada upravnika policije u Nišu.

17 septembra ove godine g. Gojko Ružić, bez ikakvog obrazloženja i bez ikakve zakonske mogućnosti, zatvorio je kandidata, nosioca liste za pretsednika opštine g. Božu Dačića i ostale kandidate za odbornike, motivišući to time da su gospoda prisustvovala sednici u hotelu Central, gde je došao g. dr. Dragoljub Jovanović.

Molim vas, gospodo, zar tu ima nekakve krivice što su gospoda došla. On je slučajno naišao — to je bila subota, pazarni dan, — i tom prilikom došli su ljudi, kao i svi drugi da čuju šta će gospodin reći.

Gospodin Ružić, sa namerom da bi, razume se, omeo izbor naš, i da bi zastrašio ljude, odmah posle toga zatvara ove ljude, kandidate za odbornike, i, što je najglavnije, nije ni sačekao da nadležna, starija vlast, donese odluku, odnosno potvrdu o tome. (Jedan glas u centru: Ne može policija uplašiti srpskog seljaka! Zagor!) Nego je sam gospodin izrekao presudu, kažnjavajući ih sa 20 dana zatvora i 3.000 dinara.

Kada su oni zahtevali da ulože protest i da izjave žalbu, g. Ružić je kazao: ja neću to saopštiti, to je lično moje i ja to neću uraditi.

Posle izbora od 27 septembra, sutradan dolazi odluka od g. Bana da je smanjena kazna na 15 dana zatvora i 1.000 dinara novčane kazne.

Ali je g. Ružić, pored toga, na dan izbora namestio šest žandarma na vrata glasačkog mesta, tako da je polic. pisar g. Ivanov bio okrenut čaršiji prednjim delom a zadnjim delom, sedeći na stolici, dvorištu same opštine. Pred opštinom su bila tri žandarma a unutra tri.

Isto tako je bilo i na drugom glasačkom mestu.

Dakle, to je ono od te demokratije, o kojoj oni neprestano govore! (Odobranje na levi. — Protesti na desni.)

Još nešto, molim vas! Ta ista gospoda, koja su uhapšena od strane g. Ružića, dočekala su i sadašnjeg Ministra unutrašnjih poslova 1932 godine, mislim najbolje i najsrdačnije, i g. Ministra socijalne politike i narodnog zdravlja, koji su osuđivali ondašnji režim šestojanuarski, a mislim da je tada bio Ministar, ako se ne varam g. Uzunović, i niko od njih niti je uhapšen, niti je kažnjavan, nego su ovi ljudi dočekali od ovih današnjih demokrata da budu zatvarani. To je

zahvalnost za ono iz 1932 godine. (*Milan Lazarević*: Ne bi bio poslanik da nije bilo Dragiše Cvetkovića! — Zagor i objašnjenja.)

A znate li šta je još bilo? Taj isti Gojko Ružić dobio je klasu i unapreden je za upravnika policije u Nišu za takve postupke što je zatvarao ove ljude.

Ja sam povodom toga uputio g. Ministru unutrašnjih poslova pitanje još 27 septembra a ni do danas nisam dobio odgovor.

Ja zahvaljujem g. Pretsedniku Skupštine, ja sam zadovoljan njegovim odgovorom, ali osuđujem postupak g. Ministra unutrašnjih poslova i njegovog kolege g. Ministra socijalne politike i narodnog zdravlja. (Odobrovanje na levljici.)

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, drugo pitanje uputio mi je narodni poslanik g. Rajko Turk.

Gospodin narodni poslanik Turk pitao me je da li mi je poznato da je vršen pretres u njegovom stanu i šta sam učinio da zaštitim imunitet narodnog poslanika.

Gospodinu poslaniku mogu odgovoriti da sam ja ovo pitanje, koje, po mom mišljenju, opet spada u resor Ministarstva unutrašnjih poslova, uputio već g. Ministru unutrašnjih poslova i kad dobijem tačne podatke, biću slobodan dati meritoran odgovor g. poslaniku.

G. Turk ima reč da se izjashi da li je zadovoljan mojim odgovorom.

Rajko Turk: Poštovani gospodine Pretsedniče, ja sam Vam zahvalan na Vašem odgovoru ali moram, nažalost, da kažem da s njim ne mogu da budem potpuno zadovoljan, jer mi niste ništa kazali o tome kako ćete zaštititi imunitet vaših drugova narodnih poslanika. U isto vreme molim da moju žalbu uputite Imunitetnom odboru Narodne skupštine, da bi ovaj odbor zaštitio imunitet narodnih poslanika i da se pita Banska uprava u Ljubljani t.j. Ban g. dr. Marko Natlačen, koji je poznat po kandelabarskom govoru u početku rata 1914 godine, zašto gazi na ovakav način zakon.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prelazimo, gospodo, na dnevni red. Na dnevnom je redu kao prva tačka: Pretres izveštaja Verifikacionog odbora o stečaju nad imovinom g. Milana Mijića, narodnog poslanika. Ima reč izvestilac g. Mihailo Lješević.

Izvestilac Mihailo Lješević čita izveštaj Verifikacionog odbora, koji glasi:

„NARODNA SKUPŠTINA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

Verifikacioni odbor

VI Br. 7

21 februara 1936 god.

u Beogradu

NARODNOJ SKUPŠTINI

Verifikacioni odbor primio je 22 januara t. g. preko Pretsednika Narodne skupštine predstavku g. Ferida Kulenovića, trgovca iz Ključa, po predmetu otvaranja stečaja g. Milanu Mijiću, narodnom poslaniku.

Odbor je na svojoj II sednici, održanoj 19 t. m., uzeo u pretres pitanje otvaranja stečaja g. Milanu Mijiću, narodnom poslaniku.

Posle iscrpne debate po tom pitanju, g. dr. Branko Miljuš, narodni poslanik, predložio je da se, na

osnovu zaključka Okružnog suda u Bihaću, Br.st. 3/933 od 10-II-1936 g., koji je zaključak Pretsednik Odbora stavio na uvidaj sednici, — a po glasu koga zaključka je Okružni sud u Bihaću kao stečajni sud rešio, da se u smislu § 178/2 Zakona o stečaju, skine stečaj u stečajnom postupku protiv Mijića Milana iz Ključa, sa razloga što se je pokazalo u toku stečajnog postupka, da stečajna imovina nije dovoljna za pokriće troškova stečajnog postupka, a predlagatelj Ferid Kulenović iz Ključa, pozvan da položi kod rečenog suda predumak za podmirenje troškova postupka, nije u danom roku tom pozivu udovoljio, — odbaci traženje o gubitku mandata.

Odboru je čast predložiti Narodnoj skupštini, da izvoli zaključiti da se odbacuje traženje da Narodna skupština oglasi da g. Milan Mijić, narodni poslanik, gubi poslanički mandat, jer se nalazi pod stecištem, a to s toga što je originalnom javnom ispravom utvrđeno, da se g. Milan Mijić, narodni poslanik, ne nalazi pod stecištem, pogotovo kad je po čl. 56 Ustava dolazak pod stecište samo privremena zapreka mandatu narodnog poslanika.

Odvajili su mišljenje g.g.: dr. Luka Šoški, dr. Ivan Jančić, Muhamed Preljubović i Vojislav Lazić.

Za izvestioca od strane odborske većine određen je g. dr. Josip Rogić, a od strane odborske manjine g. dr. Luka Šoški, narodni poslanici.

20 februara 1936 god.
u Beogradu

Pretsednik
Verifikacionog odbora,

Dr. Todor Lazarević, s. r.

Sekretar,

Borivoje Antić, s. r.

Članovi:

Petar Stojisavljević, s. r.

Dr. Vuk Vujašinović, s. r.

Vojislav Lazić, s. r. (odvaja se)

Mihailo Lukarević, s. r.

Vojislav Gaćinović, s. r.

Karlo Gajšek, s. r.

Dr. Branko Miljuš, s. r.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč izvestilac Odborske manjine narodni poslanik g. dr. Luka Šoški.

Izvestilac odborske manjine dr. Luka Šoški: Gospodo narodni poslanici, molim vas ponajpre da saslušate izveštaj kako ga je podnela manjina Verifikacionog odbora, a koji ću biti slobodan onda malo pobliže obrazložiti. Taj izveštaj glasi:

„IZVEŠTAJ

i odvojeno mišljenje manjine Verifikacionog odbora u predmetu poništenja mandata Mijića Đ. Milana, narodnog poslanika za Srez ključki.

Na odborskoj sednici Verifikacionog odbora, održanoj 19 februara 1936 g., većinom glasova odbijen je zahtev Ferida Kulenovića, trgovca iz Ključa, da se mandat narodnog poslanika Milana Mijića proglašuje izgubljenim. Traženje se osniva na činjenici da se Milan Mijić nalazi pod stečajem.

Manjina Verifikacionog odbora nije se mogla i ne može se saglasiti s tim zaključkom i sa razlozima koje je većina navadala, a ti su:

1) Što je Okružni kao stečajni sud u Bihaću zaključkom od 10 februara 1936 Br.St. 3/1933 riješio

da se stečaj protiv g. Mijića skine u smislu § 178/2 Stečajnog zakona, jer da stečajna imovina nije dovoljna za pokriće stečajnog postupka, a predlagač pozvan da položi predujam za podmirenje troškova postupka, da u danom roku nije to učinio, i

2) da je sam predlagač za traženje stečaja nad g. Mijićem, nekim podneskom, koji da je pretsjednik Verifikacionog odbora g. Todor Lazarević vidio, ali ga nije mogao Odboru predložiti, povukao svoje traženje za otvaranje stečaja.

Prvi razlog Odborske većine ne može juridički zadovoljiti, jer nije pružen dokaz, da je zaključak Okružnog suda, kojim se stečaj skida, pravomoćan, pa sve dotle dok taj zaključak nije pravomoćan stečaj postoji i g. Mijić je pod stečajem. S druge pak strane, dok god stečaj postoji, važe i njegovi pravni učinci, a jedan od učinaka jeste po § 13, savezno sa § 9 br. 3 Zakona o izboru narodnih poslanika, da poslanik koji je pod stečajem gubi mandat. Još manje juridički zadovoljava drugi razlog, navodno povlačenje zahtjeva g. Kulenovića za otvorenje stečaja, bez obzira na to je li ta tvrdnja tačna ili nije. Stečaj je već bio pravomoćno otvoren zaključkom Okružnog suda u Bihaću od 18 aprila 1935 St. 3/1933/16, koji je potvrđen rešenjem Apelacionog suda u Sarajevu od 6 decembra 1935. Pl. 417/1933/I, proti kojem rešenju po § 188 St. zakona nema daljne apelacije. Stečajni zakon doduše pozna skinuće stečaja i pristankom vjerovnika (§ 179), ali to biva onda kad pole isteka roka za prijavljivanje tražbina svi masini vjerovnici kao i svi oni, koji su svoje tražbine prijavili u stečaju, pristanu da se stečaj skine. A da je taj slučaj nastupio o tome nema ni traga, a kamo li dokaza u spisu koji Odboru predleži. Da pako Ferid Kulenović nije jedini vjerovnik vidi se iz samog gore citiranog zaključka Okružnog suda, jer se tamo njemu obavešćuju još i Mladenović Đorđe i Spasoje iz Ključa, te Feind Makso i Josip Šosberger iz Bosanskog Petrovca. Svi oni imaju pravo da se žale protiv rešenja o skinuću stečaja (§ 188 i 58 Stečajnog zakona), prema čemu taj zaključak nije pravomoćan, što uostalom ni većina Odbora nije tvrdila.

Razmatrajući dakle stvar makar samo sa pravne strane i dolazeći nužno do zaključka, da stečaj još postoji, većina je svojim zaključkom povrijedila Zakon i manjina se s time ne može saglasiti. Manjina je predložila da se sednica odloži, a pretsjednik da traži od Okružnog suda iz Bihaća službeno obaveštenje o pravomoćnosti zaključka o dizanju stečaja, i ako bi sud potvrdio da je taj zaključak pravosnažan, morao bi se doneti i sa strane ovoga Odbora zaključak, da se predlog Ferida Kulenovića odbije dok bi se u protivnom slučaju morao uvažiti.

Manjina Odbora prema tome predlaže da se izveštaj većine ne prima do znanja, već ovaj izveštaj, time, da se predmet sa gornjih razloga vrati Odboru na daljnje zakonsko postupanje.

Za izvestitelja manjine izabran je narodni poslanik g. dr. Luka Šoški.

20 februara 1936 god.
u Beogradu

Narodni poslanici:

Dr. Luka Šoški, s. r., Dr. Ivan Jančić, s. r."

Gospodo narodni poslanici, već sam, čitajući ovaj izveštaj, pripomenuo da je pogrešno u izveštaju većine ovoga Verifikacionog odbora, da se radi o otvaranju stečaja nad g. Mijićem, nego se radi o tome, da li još postoji već pravomoćno otvoreni stečaj, i to

stečaj iz 1933; a ne 1936 godine, kako isto pogrešno stoji u Izveštaju većine.

Druga je opaska na ovaj izveštaj, što u njemu ne nalazimo onaj drugi razlog, koji sam ja, sastavljajući ovaj izveštaj manjine spomenuo u svome izveštaju i koji je razlog tamo bio spomenut, zato sam ga ja spomenuo ovde, na ime, da je sam predlagač za traženje gubitka mandata — Kulenović — povukao svoj predlog. Toga razloga u današnjem izveštaju, kako smo ga čuli i imali pred sobom, nema.

Gospodo narodni poslanici, ja ne znam, da li ste svi imali prilike da dobijete oba izveštaja i da ih pročitate, pa ću ja ukratko da rezimiram u čemu se stvar sastoji.

Gospodin Mijić, koga ja nemam čast poznavati, i ako smo, nažalost, preko godinu dana u ovoj Skupštini, pa, prema tome, nemam niti nekakve animoznosti lične proti njemu, izabran je 5 maja, kao i mi svi ostali, prošle godine, i njegov je mandat bio po Verifikacionom odboru verificiran. Da li je bilo kakvih prigovora proti njemu onda, ne znam, nisam se interesirao i nije mi to trebalo, nego je posle, 22 januara ove godine, došao zahtev od ovoga trgovca iz Ključa, Ferida Kulenovića, da se njegov mandat poništi, pozivajući se na § 14 tač. 3 Zakona o izboru narodnih poslanika, jer da nad njim postoji otvoren stečaj.

Taj zahtev i to traženje g. Kulenovića Pretsjednik Narodne skupštine dostavio je Verifikacionom odboru, i, kako vidite, Verifikacioni odbor je sa većinom glasova zaključio da se traženje Kulenovića odbije i to, prema razlozima danas pročitanim samo stoga razloga, jer da je zaključkom Okružnog suda u Bihaću od toga dana — mislim 10 februara, par dana pre našeg sastanka — dokazano da je stečaj dignut. Međutim, gospodo narodni poslanici, stečaj nije dignut kao što je već u izveštaju manjine obrazloženo. Stečaj je u onome momentu postojao. Ja ne znam da li ne postoji i danas, jer Verifikacioni odbor nije o tome izvešten. Nije se po tome ništa radilo. Možda postoji. Ako je takvo stanje, onda postoji i danas.

Gospodo narodni poslanici, manjina odbora nije tražila onda da se donese zaključak, meritorni zaključak, ni pozitivan ni negativan, nego je tražila jedno nadopunjenje i baš zato, da se ne učini krivo g. Mijiću, nije tražila naprečac, da se zahtjevu Kulenovića udovolji, nije se stavila na neko političko stanovište, nego je htela da se stvar istraži i da se onda o tome meritorno odluči.

Gospodo narodni poslanici, vi svi znate, jer zalazite u narod, kako se budno bdije nad tim kako i šta ova Skupština i njeni članovi rade. I zato se mi svi moramo čuvati, neću reći prigovora, jer njih uvek ima, ali moramo se čuvati bar opravdanih prigovora. Neće se zaključkom ove Skupštine, ako se prihvati da se stvar povrti natrag odboru, učiniti nikakva krivica g. Mijiću, jer ako je taj zaključak Okružnog suda postao pravomoćan, onda je time stvar i za nas rešena. Ako nije, izvršiće se samo zakon.

Ja, gospodo, naglašavam da je ovo pitanje od načelne važnosti. Ne radi se ovde o g. Mijiću, za koga Skupština kao takvog danas možda prvi put čuje da uopšte postoji, nego se radi o jednom principu: hoće li se respektovati zakonske ustanove i to ustanove koje su javno-pravnog karaktera i sa kojima pojedinaac ne može da raspolaze. Niti g. Mijić niti g. Kulenović, ako je, recimo, i odustao od svoga predloga, jer ius cogens toga ne poznaje, kod njega nema stranka prava dispozicije, nego čim stvar dode do vlasti, koja to izvida, ona se mora da izvidi, i prema rezultatima

mora da se donese odluka. Mora se dati poštovanje zakonu.

Gospodo narodni poslanici, kazao sam da kod javnoga prava pojedinac nema prava dispozicije sa svojim zahtevom. On ima prava da prijavi stvar i tada je delo u rukama organa vlasti koji to imaju da izvršuju. Legitimaciju kod privatnog prava, na pr. da ga potražuje, imade svaki koji se oseća povređen, i svaki takav ima prava da disponira sa tim svojim pravom da ga se odrekne u svako doba kad hoće, i sud ili vlast, koja to pretresa, nema više šta da radi kada se tužba povuče.

Kod javnoga prava je drukčije. Kao što sam već rekao, tu vlast, iako npr. oštećeni krivičnim delom odustane od svoga traženja, namiri se recimo, — ipak i pored toga vlast mora da povuče krivca na odgovornost, da delo istraži i ako je kriv, da ga sudi.

Pitanje je, gospodo narodni poslanici, da li Narodna skupština može da nekoga, tako da kažem, u ovakvom slučaju abolira, da ga oprostí od onih zakonskih smetnji odnosno uvjeta. Mandat narodnog poslanika je javno-pravnog karaktera. Pitanje je možda sa neke strane, za mene to nije, da li Narodna skupština ili iko na svetu može da oprostí narodnog poslanika od onih uvjeta koje zakon za narodnog poslanika propisuje. Na pr. zakon propisuje da narodni poslanik mora da navrší 30 godina kada je biran. Uzmimo da je neko izabran sa 29 ili 28 godina, ili uopšte ispod 30 godina, može li Narodna skupština nasuprot ovom zakonskom propisu da overi njegov mandat? Ne može! Isto tako Zakon traži da narodni poslanik mora biti državljanin Kraljevine Jugoslavije. Ako nije državljanin, ne može Narodna skupština odnosno Verifikacioni odbor da overi njegov mandat. Isti je slučaj i kad se otvori stečaj nad jednim narodnim poslanikom. Ako postoji stečaj narodnog poslanika, ne može niko da ga oslobodi toga uslova niti ga može Skupština verifikirati kao narodnog poslanika.

Manjina Verifikacionog odbora ne insistira na tome, da se pošto poto mandat g. Mijića poništi. Ona zato nije ni eksploatisala okolnost, sa koga je razloga, po onoj odluci Okružnog suda, taj stečaj dignut. Prema toj odluci taj stečaj diže se zato, jer imovina stečajna, imovina g. Mijića, nije ni tolika da pokrije stečajne troškove, a kamo li da podmiri mark delimice verovnike. Mi, gospodo, nismo to iznosili i nismo išli za tim, jer ako iko, to mi smatramo da smo dužni po mogućnosti štítiti imunitet narodnih poslanika, odnosno mandat narodnog poslanika u ovom slučaju. Ali pre svega držim, da smo dužni štítiti zakon i raditi kako zakon kaže, i ako vi, gospodo, drukčije zaključite, onda ćete dokazati da ne poštujete zakone, koje ste sami donosili, a to bi bilo na veliku štetu ugleda ovoga narodnoga tela. Jer, u koga će narod onda imati poverenje, ako oni sami, koji stvaraju i donose zakone, iste krše prema tome kako njima to konvenira. (Zagor).

Ja ostajem kod zahteva manjine, da se ovaj predmet ne primi ovako, nego da se povráti Verifikacionom odboru, da utvrdi da li postoje možda sada one zakonske pretpostavke za odbijanje Kulenovićeva zahtjeva, koje onda nisu postojale, pa će se tek onda moći doneti jedna pravedna odluka.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo, javili su se svega dva govornika po ovome pitanju, g. Aćimović i g. Budimir, pa Vas molim da ih saslušate. G. Aćimović se javio prvi i ja ga molim da izvoli govoriti.

Velimir Aćimović: Gospodo, koristim ovu priliku da po ovome pitanju kažem svoje mišljenje. Ja neću mnogo da vas mučim i samo ću vam reći to da je ovo pitanje otvaranja stečaja vrlo interesantno pitanje. Vi znate svi da je ranije bio potreban izvestan census da neko stekne pravo glasa, i ko nije imao imovine, taj nije mogao da glasa. Otuda je došlo i to da kad ljudi izgube imovinu, a pošto je imovina bila vezana za census, i kad ljudi padnu pod stečaj, oni nemaju građanska prava. Ali, kako se mi nalazimo u doba demokratije i kad postoji opšte pravo glasa, onda svaki onaj, koji izgubi imovinu, a da nije slučaj lažnog bankrotstva, ne bi trebao da gubi i časna prava. Ja bih trebao da pomenem iz čaršije imena ljudi, koji su ostali bez igde ičega, bez svoje krivice, pa onda treba da se zapitamo, da li je pošteno od društva da oni ostanu bez građanske časti. Ja sam kao pravnik zastupao to mišljenje, da to ne treba da bude, ali sad neću da vas time zamaram i mučim, već molim gospodina Ministra pravde da ovo pitanje prouči pa da se onda jednom odredbom u Finansijskom zakonu donese odluka: da niko koji ne izvrši lažno bankrotstvo ne gubi građanska prava, bez obzira na to da li je on poslanik ili nije. Jer, ako to ne bude, mi se onda grešimo o onaj veliki broj privrednika koji radeći pošteno ipak izgube svoju imovinu.

Ako g. Ministar pravde to ne učini, ja ću tražiti sa mojim drugovima da se jednim amandmanom to učini, jer kad jedan čovek izgubi imovinu, onda njemu nije žao imovine, ali mu je žao građanske časti i on se ubija. Poštene ljude treba zaštititi i ja molim g. Ministra pravde da ovo prouči i to unese u Finansijski zakon, u protivnom, ja ću tražiti od svojih kolega, da podnesemo jedan amandman i time spasemo u ovoj vrtoglavici, kada je polovina sveta propala, da spasemo bar njihovu čast. Mene čudi, gospodo, da je g. izvestilac manjine mogao da dokazuje i govori u korist teze koja nije ni malo čovečanska.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč narodni poslanik g. Simo Budimir.

Simo Budimir: Gospodo narodni poslanici, mene je potaklo da i ja stupim ovde da iznesem nekoliko tačnih reči, jer, kao što ste čuli, g. izvestilac manjine kazao je čak i to, da on ne poznaje g. Milana Mijića. Ali pošto ga ja poznajem kao svog suseda i poslanika susednog sreza, dozvolite mi da iznesem kratak istorijat kako se taj čovek zadužio, zašto ga tuže i zašto ga gone. U 1932 godini, kada je bila najveća glad, onda kada su u nas seljačka deca brojala kukuruzna zrna pa jela, onda se je g. Milan Mijić — ja nisam tada bio poslanik jer sam propao 1931 godine zato što sam bio siromah kao i on — zadužio preko 80.000 dinara ovde u neposrednoj blizini preko Dunava kod trgovaca kukuruzom. I, gospodo moja, naći ćete danas ljude poštene, koji će vam potvrditi, da je u 1932 godini davato sirotinji po metar-dva a bogami i po pet metara kukuruza na veresiju i na reč od Milana Mijića, koji mu to ni do danas nisu platili. On je taj kukuruz skoro prepolovio, i razumljivo je, kada se toliko dalo na jedanput, da se posle počinje skupljati po 100 dinara, onda se dug od sto hiljada dinara ne može tako lako odužiti.

Druga stvar, gospodin Ferid Kulenović kaže da je dužan njemu. Ali gospodi narodnim poslanicima

nije poznato da se ovde uvukla i politička mržnja g. Ferida Kulenovića protiv g. Milana Mijića, i ne samo njegova nego i g. Đorđa Mladenovića. To su naše lokalne stvari. Ja ovo iznosim da bi Narodnu skupštinu mogao upoznati sa tim stvarima, pa da onda oceni težinu krivice g. Mijića. G. Ferid Kulenović čak je tražio i ispitivao da li g. Mijić još kome duguje. U toj partijskoj zagriženosti razumljivo je da je g. Mijić posle izbora imao mnogo neprijatelja, od kojih je svaki govorio: i meni je dužan, a posle kažu: hoćeš li mi prodati tu tražbinu za 50% i onda su, pre nego što je došao zakon o razduženju zemljoradnika, pribirali te dugove, pa posle, da bi mu se osvetili, tražili stečaj, dok oni koji su trebali da traže stečaj to nisu činili. G. Milan Mijić zadužio se i tim novcem kupio je kukuruz čija je cena bila tada 2 dinara po kilogramu, jer nije mogao da gleda decu kako umiru od gladi, pa sam mu tom prilikom čak i ja pomogao ne novcem nego rečima.

Ja verujem, kada bi Verifikacioni odbor sada povratio stvar sudu u Bihać, da bi videli, da ta stvar drukčije stoji.

Toliko sam hteo da kažem, da bih upoznao i obavestio g. g. narodne poslanike o suštini same stvari. Glasaću za izveštaj većine Verifikacionog odbora.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč narodni poslanik g. Mihailo Lješević.

Mihailo Lješević: Gospodo narodni poslanici, većina Verifikacionog odbora složila se je sa manjinom Verifikacionog odbora, da je g. Milanu Mijiću traženo otvaranje stečaja pre petomajskih izbora, ali manjina prećutkuje da iznese i to, da se g. Milan Mijić na taj zaključak Suda, sa kojim mu je otvoren stečaj, žalio pre petomajskih izbora, i da je Apelacioni sud u Sarajevu taj zaključak, kojim mu je otvoren stečaj, poništio i naredio da se izvrše izvesne nadopune. Apelacioni sud je time taj zaključak o otvaranju stečaja poništio, te on i ne postoji.

Zbog toga ne može se prebaciti Verifikacionom odboru, što mu je mandat verificirao, pošto tada taj predmet nije ni postojao.

U takvom stadijumu i danas se nalazi predmet.

Okružni sud u Bihaću nije doneo ponovo zaključak o novom otvaranju stečaja. U tome vremenu g. Mijić, svesan svojih prava i dužnosti, regulisao je svoje privatno-pravne odnose sa poveriocima, pa su isti poverioci zamolili kod suda da se stečaj skine i stvar je tako regulisana. Pored toga, sam Sud našao je, pribirajući dokaze o tome, da g. Mijić nema ni toliko imovine, da bi se mogli pokriti troškovi stečajnog postupka.

Po stečajnom zakonu, svaki onaj koji traži otvaranje stečaja nekome, dužan je da položi predujam za pokriće stečajnih troškova. Sud je bio pozvao g. Kulenovića da položi taj predujam, on ga nije položio, i stvar je ostala u tome stadijumu, da g. Milanu Mijiću nikad nije bio pravosnažno otvoren stečaj. O ovome Verifikacioni odbor ima nepobitne dokaze i ja Vas molim da primite izveštaj većine.

Ako gospoda iz manjine Verifikacionog odbora tvrde i dalje, da je g. Mijić punovažno pod stečajem, neka pribave dokaze o tome, neka pošalju akta ponovo Narodnoj skupštini, da mi možemo doneti odluku o gubitku mandata, ako je on faktično pod stečajem, a sve dotle, dokle toga nema, nećemo po zvanju dužnosti tražiti dokaze o tome, da li je naš

drug pod stečajem ili ne. Sa ovih razloga molim da se primi izveštaj većine Verifikacionog odbora.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč izvestilac manjine g. dr. Luka Šoški.

Izvestilac manjine Verifikacionog odbora dr. Luka Šoški: Gospodo narodni poslanici, ja nisam potrzao niti ću potrzati pitanje o blagorodnosti g. Mijića. Ja sam se stavio samo na zakonsko stanovište i ne bih se na ovu stvar ponovo ni vraćao da g. predgovornik, ne znam sa kakvom smelošću, nije tvrdio nešto čega u spisima nema ili što je sasvim oprečno spisima. Gospodo narodni poslanici, ja nisam isisao iz prstiju da je rešenje Okružnog suda u Bihaću od 18 aprila 1935 godine potvrđeno rešenjem Apelacionog suda u Sarajevu od 6 decembra 1931 godine. Stoji li to, gospodine predgovorniče, u spisima ili ne stoji? Ovamo sa njima! I kad stvar, gospodo, tako stoji, onda ja ne mogu da uradim drugo nego da i sada ostanem kod svoga zahteva da se ova stvar vrati natrag, i onda ćemo dalje debatirati.

Pretsednik Stevan Ćirić: Pošto je diskusija po ovoj stvari završena, prelazimo na glasanje. Prvo ćemo glasati o izveštaju odborske većine. Ona gospoda narodni poslanici koji su protiv izveštaja odborske većine, neka izvole ustati a koja primaju ovaj izveštaj odborske većine, neka izvole sedeti. (Većina sedi). Većina sedi, objavljujem da je izveštaj odborske većine primljen.

Gospodo narodni poslanici, prelazimo sada na drugu tačku dnevnog reda: Pretres izveštaja Verifikacionog odbora o dolasku za narodnog poslanika g. Ćerimagića Sadika za Srez trebinjski na mesto g. Petra Ivaniševića; Vasilija Kostića, zemljoradnika iz Slovinja, na mesto poč. Uroša Stajića i Radenkovića Stojana, trgovca iz Trnavca na mesto poč. Bogdana Milinčića.

Ima reč izvestilac odborske većine narodni poslanik g. Mihailo Lješević.

Izvestilac odborske većine Mihailo Lješević pročitava izveštaj odborske većine koji glasi:

„NARODNA SKUPŠTINA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

Verifikacioni odbor

VI Br. 184

28 oktobra 1936 godine
u Beogradu

Izveštaj Br. 1

NARODNOJ SKUPŠTINI

Verifikacioni odbor preko Pretsednika Narodne skupštine primio je:

1 — Ostavku g. Ivaniševića Petra, narodnog poslanika za Srez trebinjski, koji je Ukazom Nj. V. Kralja postavljen za bana Zetske banovine.

2 — Akt Ministra unutrašnjih poslova K.br. 284 od 7 oktobra 1936 godine, kojim izveštava Narodnu skupštinu, da su umrli narodni poslanici Stajić dr. Uroš za Srez caribrodski i Milinčić Bogdan za Srez župski.

Po rasmatranju izbornih akata, kandidatskih lista i žalbi na izbor g. Vasilija Kostića, Verifikacioni odbor utvrđuje da je zamenik g. Ivaniševića Petra u Srezu trebinjskom g. Ćerimagić Sadik, pretsednik opštine iz Lastve, da je zamenik poč. Stajića dr. Uroša u Srezu caribrodskom g. Kostić Vasilj, zemljoradnik iz Slo-

vinja i da na mesto poč. Milinčića Bogdana za Srez župski, prema § 66 Zakona o izboru narodnih poslanika, dolazi Radenković Stojan, trgovac iz Trnavca kao drugi sreski kandidat sa liste g. Bogoljuba Jevtića.

Na osnovu prednjeg i § 66 Zakona o izboru narodnih poslanika, Verifikacionom odboru je čast predložiti Narodnoj skupštini, da izvoli oglasiti i pozvati za narodne poslanike g. g. Čerimagića Sadika, predsednika opštine iz Lastve, Kostića Vasilja, zemljoradnika iz Slovinja i Radenkovića Stojana, trgovca iz Trnavca.

G. Miloš Rašović odvaja mišljenje za g. Vasilja Kostića.

Za izvestioca Odbor je izabrao g. Lješevića Mihaila.

Pretsednik
Verifikacionog odbora,

Dr. Todor Lazarević, s. r.

Sekretar,

Borivoje Antić, s. r.

Članovi:

Mihailo Lješević, s. r.

Dr. Fran Šemrov, s. r.

Čedomir I. Zaharić, s. r.

Miloš Rašović, s. r. (odvaja se za Vasilja Kostića)

Milan Lazarević, s. r.

Jakša Božić, s. r.

Čiro Čujan, s. r.

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima izvestilac manjine narodni poslanik g. Miloš Rašović.

Izvestilac manjine Miloš Rašović pročita izveštaj manjine Verifikacionog odbora, koji glasi:

„ODVOJENO MIŠLJENJE

Manjina Verifikacionog odbora nije se mogla složiti sa mišljenjem većine Verifikacionog odbora da se osnaži mandat g. Vasilju Kostiću, koji dolazi na mesto počivšeg dr. Uroša Stajića, sa razloga što bi se verificiranjem njegovog mandata pogazio čl. 11 Zakona o izboru narodnih poslanika i čl. 57 Ustava Kraljevine Jugoslavije.

Vasilj Kostić, prema uverenju načelnika Sreza caribrodskog, br. 10701 od 17 oktobra t. g. i overene prepiske istog načelstva koja je vođena sa Ministarstvom unutrašnjih dela po pitanju državljanstva Vasilja Kostića, nije naš državljanin. Da je prema Nejskom ugovoru čl. 40 optirao za Bugarsku, da je do 1923 godine bio i bugarski narodni poslanik.

Uverenje Ministarstva unutrašnjih poslova broj 37029 od 21 oktobra t. g., kojim se tvrdi da je Vasilj Kostić naš državljanin na osnovu § 53 tač. 10 Zakona o državljanstvu, ne odgovara činjenicama i u oprečnosti je sa uverenjem načelnika Sreza caribrodskog.

U aktu Ministarstva unutrašnjih poslova kaže se: „da se Vasilj Kostić za vreme važenja propisa Nejskog ugovora prijavio našim vlastima i sa našim pasošem u svojstvu našeg državljanina otišao u Bugarsku, posle čega se ponovo vratio u svoje rodno mesto gde se i sada nalazi kao član naše opštine“. Ovo tvrđenje Ministra unutrašnjih poslova potpuno je ne tačno. Iz prepiske koju je Sresko načelstvo vodilo sa Ministarstvom unutrašnjih poslova vidi se da je Vasilj Kostić tražio da ide u Bugarsku kao optant prema Nejskom ugovoru čl. 40 i na osnovu toga molio da bez carine odnese sve svoje pokušstvo. Da je

u Bugarskoj bio narodni poslanik i prema tome kao bugarski narodni poslanik nije mogao biti i naš podanik.

Čl. 53 Zakona o državljanstvu ne može se odnositi na slučaj g. Vasilja Kostića. Uostalom nadležna vlast za izdavanje svedodžbe o državljanstvu na osnovu Uredbe o izvršenju Zakona o državljanstvu čl. 7 je prvostepena upravna vlast. Prema tome g. Vasilj Kostić dužan je bio podneti svedodžbu o državljanstvu od nadležne vlasti.

Ako Narodna skupština verificira mandat Vasilju Kostiću, ona tim svojim aktom vreda propise čl. 57 Ustava Kraljevine Jugoslavije i § 11 Zakona o izboru narodnih poslanika.

Miloš Rašović, s. r.
narodni poslanik“

Gospodo poslanici, ja gospodina Vasilja Kostića ne poznajem, prema tome nemam prema njemu ni antipatije ni simpatije. U ovome slučaju za mene je mnogo važnija jedna druga stvar: uverenje Ministarstva unutrašnjih poslova koje je dato Vasilju Kostiću da je on naš državljanin, a koje ne odgovara stvarnosti.

Gospodo, ja znam da vi na to mnogo ne polazete, jer na to, vidim, ne polaze ni Ministar unutrašnjih poslova kad može da izda jedan zvaničan akt u protivnosti sa uverenjem koje daje nadležni sreski načelnik sreza iz koga je g. Vasilj Kostić.

Gospodin Ministar unutrašnjih poslova u svome aktu kaže kako je Vasilj Kostić otišao u Bugarsku sa našim pasošem i da je, prema tome, naš podanik. U aktima Ministarstva unutrašnjih poslova postoji prepiska koja je vođena sa načelstvom Sreza caribrodskog i iz koje se prepiske jasno vidi da je Vasilj Kostić otišao u Bugarsku kao optant i da je tamo bio čak i narodni poslanik. Gospodo, ovde postoji originalno uverenje načelnika Sreza caribrodskog (pokazuje uverenje), u kome se kaže da je Vasilj Kostić bio narodni poslanik u Bugarskoj do 1923 godine, da se iz Bugarske vratio sa pasavanom Jugoslovenskog poslanstva, da je u tome međuvremenu podneo molbu itd. itd.

Ovde imate prepisku iz koje se vidi da je Vasilj Kostić radio da ide u Bugarsku kao optant po Nejskom ugovoru po čl. 40 i da je tražio da mu se dozvoli odnošenje stvari.

Dakle, gospodo, vidite kako se olako vodi računa o tome da li će se postupiti po zakonu ili ne zato što je može biti hteo jedan od prijatelja g. Vasilja Kostića da ga uvuče u Narodnu skupštinu bez obzira što se time povređuje čl. 11 Zakona o izboru narodnih poslanika i čl. 57 Ustava Kraljevine Jugoslavije i navodi Ministra unutrašnjih poslova da daje jedno lažno uverenje, jer je to uverenje u oprečnosti sa uverenjem njegovog područnog organa, sreskog načelnika. Da je Vasilj Kostić zaista naš državljanin on bi, gospodo, dobio svedodžbu od nadležne vlasti, od prvostepene upravne vlasti, a ne bi zaobilaznim putem tražio da mu to uverenje daje ispod skuta Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Iz ovih razloga ja se, gospodo, protivim da se osnaži mandat Vasilja Kostića.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč narodni poslanik g. Života Milanović.

Života Milanović: Gospodo narodni poslanici, kad bi bilo istina sve ono što je ovde predgovornik rekao o našem poslaničkom drugu Vasilju Kostiću i

tada, velim, Jugoslovenski Parlament imao bi puno razloga da verifikuje mandat Vasilja Kostića. (Odobranje kod većine). Ovo, gospodo, velim zato što je Vasilj Kostić pripadao jednoj generaciji, jednoj grupi koja je i u najtežim danima naših borbi sa bratskom Bugarskom znala i umela da odvažno podigne ruku i da podigne glas za slogu i bratstvo sa Kraljevinom Srbijom i posle sa Jugoslavijom. (Odobranje.) I Vasilj Kostić pripada, braćo, grupi velikog Slovena Aleksandra Stamboliskog... (Uskllici: Slava mu!)... koji je 1914 godine, kada je Bugarska objavila rat Kraljevini Srbiji, u sred bugarskog parlamenta javno kazao: Da Bog da da pobedi Kraljevina Jugoslavija! (Odobranje). On je onda bio proglašen od vlade dr. Radoslavova kao izdajnik Bugarske i cela grupa njegova bila je stavljena pod obznanu. Stamboliski je bio osuđen na smrt da bi posle bio pomilovan na doživotnu robiju.

Braćo, takav jedan borac koji je u onim najtežim danima pomišljao na ovo što mi imamo danas, takav borac, kažem, i kad bi bilo istina ovo što je rečeno od strane predgovornika, ne bi se smeo izložiti jednoj nepravdi da mu se mandat ne verifikuje.

I, gospodo, kad je naša vojska došla, kad je nastupio slom Bugarske, Vasilj Kostić je sa svojim mestanima iz celoga sreza dočekao jugoslovensku vojsku sa barjacima i postao podanik naše države. Kad je 1921 godine sazvan bugarski parlament i kad je bio sklopljen mir, Caribrodski srez pripao je delom Kraljevini Jugoslaviji, a delom Kraljevini Bugarskoj. Vasilj Kostić kao poslanik toga sreza imao je da sredi odnose i svoje lične i svoga sreza, mnogih svojih birača, i on se obratio pokojnom Stamboliskom da mu ovaj preko pokojnog Pašića izradi dozvolu za prelaz u Bugarsku sa našim pasošem. Dakle taj odlazak u Sofiju bio je u Sporazumu sa Stamboliskim i ondašnjim predsednikom vlade Pašićem. Braćo, Vasilj Kostić otišao je u Bugarsku 1921 godine i ostao je tamo do kraja 1922 godine. Za to vreme on je srediavao odnose i svoje lične i svojih birača iz Caribrodskog sreza. Po svršetku toga posla on se je vratio natrag u svoje rodno mesto sa pasošem našeg poslanstva iz Sofije. Nikada, braćo, i slovom nikada, Vasilj Kostić nije optirao za Bugarsku niti je tražio da se njegove stvari nose u Sofiju bez carine, i ja ovde otvoreno kažem da je to jedna gruba neistina, da ne bih upotrebio jednu oštriju reč. (Povici: Tako je!) Braćo, ovde se iznelo uverenje jednog sreskog načelnika, koji u ovom pogledu teško tereti druga Kostića, da on na osnovu toga uverenja treba da izgubi mandat. Gospodo, o uverenju toga načelnika sreskog i o njegovom radu ja neću da govorim sa ovog mesta, o tome će nadležni ministar kazati svoju reč, ali je notorna činjenica, da je taj čovek progonio ovoga čoveka isto onako kao što je bio progonjen i u Bugarskoj od svojih političkih protivnika. I zato što se jedan načelnik drznuo da pogazi svoja prava i dužnosti i da pogazi zakon i da izda jednu ovakvu lažnu svedodžbu, mi smo braćo bili prinudeni da se lično obratimo g. Ministru unutrašnjih dela kao najvećem faktoru u tom pogledu da nam on kaže, je li Vasilj Kostić naš državljanin ili nije, i mi smo pre mesec dana dobili uverenje od g. Ministra unutrašnjih dela, da je Vasilj Kostić državljanin naše države i da nikada nije tražio niti je optirao za Bugarsku. Prema tome jedno takvo uverenje mora za nas biti merodavnije nego uverenje sreskog načelnika o kome će ovde biti reči u drugoj prilici. Braćo,

posle svega ovoga što sam ovde izneo, ja molim Narodnu skupštinu da mandat druga Vasilja Kostića verifikira i da ga proglasi za narodnog poslanika. (Pljeskanje kod većine.)

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima narodni poslanik g. Jeremija Protić.

Jeremija Protić: Gospodo narodni poslanici, ja sam se javio da govorim o ovoj tači dnevnoga reda baš povodom ovog slučaja sa g. Vasiljem Kostićem, koji dolazi na mesto pok. Uroša Stajića, i rešio sam se da govorim jer smatram da sam donekle kompetentan kao bivši šef oteka u Ministarstvu unutrašnjih dela na izvršenju Ugovora o miru u vezi sa državljanstvom Srba, Hrvata i Slovenaca tadašnje a sada Kraljevine Jugoslavije. Pre nego što bih ušao u raspravu ovoga slučaja, ja hoću da napomenem da ne pristupam ni sa kakvom animoznošću prema budućem našem kolegi, koga ja ne poznajem lično niti sa animoznošću ma prema kome. Ja ću govoriti objektivno, govoriću kao poslanik koji zastupa pozitivno zakonodavstvo u Kraljevini Jugoslaviji. Gospodo, pitanje državljanstva, to je pitanje sa državama, u kojima smo u ratujućem položaju bili, rešeno ugovorima Sen Žermenskim, Trijanonskim i Nejskim sa Bugarskom. Tačno i jasno to pitanje regulisano je na ovaj način. Rečeno je da su sva lica na teritoriji, koja je pripala Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, tada automatski aneksijom tih krajeva Jugoslaviji današnjoj, postala državljanima Kraljevine Jugoslavije, ali su zadržala prava opcije za državu svoje narodnosti svi ti podanici koji automatski postaju naši a ne žele da postanu naši.

Prema tome vi vidite jednu situaciju danas takvu, da je taj naš drug g. Vasilj Kostić koristio pravo po ugovoru Nejskom da je optirao za državu svoje narodnosti. (*Života Milanović:* Nije istina!). Ja ću tako da govorim kao što ste vi govorili na mitingu, ali kad govorim kao narodni poslanik Kraljevine Jugoslavije, ja govorim štiteći pozitivno zakonodavstvo ove zemlje. (Pljeskanje na levlci i uzvici: Tako je! Živeo!).

I kad je, gospodo, on optirao za državu svoje narodnosti, on nije mogao biti i ostati naš podanik. Ali šta biva? On je mogao i kao podanik bugarski, da traži redovnim putem državljanstvo naše Kraljevine. To g. Ministar unutrašnjih dela vrlo dobro zna. I g. Ministar unutrašnjih dela ne može jednostranim upravnim aktom da kaže: Ovaj je državljanin a ovaj nije. Postoji, gospodo, zakonska procedura, postojе, gospodo, razni propisi, po kojima se mora da utvrdi, da li jedno lice, strani državljanin, ispunjava sve uslove da postane naš podanik. Kad toga nije bilo, onda ja smatram, da je ovaj akt g. Ministra unutrašnjih dela jednostran, isto onako jednostran i punovažan, kao što je punovažna njegova izjava bila u plenumu, kada je pored deset ranjenih u Sarajevu sa lekarskim uverenjem kazao da je samo jedno uho ogrebeno. (Pljeskanje na levlci!)

Gospodo, i ovoga puta može da se učini prigovor i da se kaže: politički oportunitet je u pitanju. Ja vodim politiku i ja znam šta je oportunitet. Politika je politika, Parlament je Parlament. U Parlamentu ima da se radi onako kako propisuju zakoni i Ustav ove zemlje. Ne možemo nikakvim sentimentalnostima da se rukovodimo. Primamo svakog prirodnog državljanina isto kao i rodenog, ali mora biti prirodan.

Ovaj slučaj i ovaj politički momenat stvorio bi tako strašan presedan koji teško može da pogada

našu zemlju. Vi imate ovde ne samo podanika Bugarske, imate podanika Italije, podanika Rumunije, podanika Madarske i Nemačke, i ako bi stvorili takav jedan presedan, da mogu da dolaze za poslanike Jugoslovenske Narodne skupštine i strani podanici, onda čemu bi to vodilo?! Kakav bi bio naš status ovde u Narodnoj skupštini kao nacionalnih ljudi koji vodimo računa o svojoj državi?!

Gospodo, imate još jednu stvar, koja je principierna. Ja znam, da će mnogi da kažu: pa Stamboliski je bio naš prijatelj, Stamboliski je bio ovo, radio je ovo. Ja sve to verujem. I ja sam savremenik toga vremena, i znam, kad bi trebalo sutra da se na mitingu govori, dajem vam časnu reč, da bih istu takvu propagandu vodio, kao što je moj kolega g. Milanović sa ovoga mesta govorio. Ovako kao poslanik, koji sam zaklet, koji odgovaram svojoj savesti a još plus kao bivši upravni činovnik, koji sam morao strogo voditi računa da me Ministar unutrašnjih dela ne udari po prstima, koji sam izvršivao zakon, ne mogu dati svoj glas za verifikaciju mandata g. Kostića, i želim da se ova tačka skine sa dnevnog reda. (Jedan glas sa desnice: Zašto ste ga primili kao zamenika?!). Molim vas i na to ću da vam odgovorim. Sudovi se ne upuštaju u to: da li je ko državljani ili nije. Sudovi se ne upuštaju u to da li je ko pod stečajem ili nije. To je pitanje Verifikacionog odbora. To vi, g. poslanice, ako niste znali, treba da znate. (Pljeskanje na levici). I baš zato što je to naše pitanje i što ne želimo da prebacimo to pitanje na drugog, tu je težište, da većito ovde bacamo ružnu senku na sebe kao narodne poslanike. Mi moramo da čuvamo svoja prava i ne smemo davati kompetenciju u Skupštini drugima. S toga ja predlažem, gospodo, ... (Miljkan Arežina: Sud ga nije smeo primiti i verifikirati...). Izvinite, gospodo, ja sam se kandidovao kao aktivni policijski činovnik pa mi je sud potvrdio listu, ali mi je mandat ovde poništen.

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim narodnog poslanika g. Arežinu da ne upada u reč, a govornika da ne ulazi u polemiku nego da produži svoj govor.

Jeremija Protić (nastavlja): Ja predlažem da se ova tačka skine sa dnevnog reda, da prečistimo pitanje da li je posle opcije Vasilja Kostića za Bugarsku, da li je od vlasti redovnim putem on tražio državljanstvo Kraljevine Jugoslavije i da li ga je i kojim rešenjem Ministar unutrašnjih poslova primio da bi mogli da verifikiramo mandat našeg druga Vasilja Kostića (Odobranje na levici).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima izvestilac manjine narodni poslanik g. Rašović.

Izvestilac manjine Miloš Rašović: Gospodo, ja ne znam kako se može uopšte voditi diskusija i govoriti sa ljudima kao što je g. Života Milanović, koji hoće da opovrgne jednu notornu istinu, koja, gospodo, nije moja nego nadležnih organa, organa baš toga Ministra unutrašnjih poslova.

Ja mislim, gospodo, da vi svi verujete da je nemoguće da jedan sreski načelnik sme da da, ako ne odgovara istini, jedno uverenje suprotno gledištu svoga resornog Ministra. Jer, kada bi jedan sreski načelnik tako učinio, on ne bi više bio u službi toga Ministra.

Gospodo, g. Milanović kaže da nikada i nikojom prilikom nije g. Vasilj Kostić tražio opciju. Evo, gospodo, samo da vam pročitam zapisnik i evo molbe koju je uputio Ministarstvu unutrašnjih dela, koja je

overena od strane sreskog načelstva i u kojoj kaže ovako: „... i da mi reši opciju za odlazak u Bugarsku i da prenesem svoje potrebe bez ikakve carine i u svako doba u Bugarsku.” Dakle, on podnosi taj akt, taj akt dolazi u Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministar unutrašnjih poslova vraća akt nadležnom srezu i kaže da Vasilj Kostić prizna ovu molbu za svoju. Gospodo narodni poslanici, na kraju krajeva odgovara načelstvo Ministru unutrašnjih dela da mu ne može uručiti ovu originalnu molbu, pošto je Vasilj Kostić već otišao u Bugarsku i postao bugarski poslanik i prema tome bugarski državljani. Evo toga odgovora: „Čast mi je vratiti načelstvu okruga akt sa izveštajem, da se molilac još od pre okupacije i danas nalazi u Bugarskoj kao poslanik u Narodnoj skupštini, te je on prema čl. 40 Nejskog ugovora o miru postao bugarski podanik. Njega bi trebalo izbrisati iz spiska podanika.”

Dakle to su akta koja su overena kod nadležnih vlasti. Prema tome, gospodo, ne može on da bude u isto vreme bugarski poslanik i jugoslovenski podanik. To je nemoguće!

Mihailo Lješević: Gospodo narodni poslanici, g. Vasilj Kostić, čiji je mandat u pitanju, rođen je u selu Slavinju, Sreza caribrodskog, Kraljevine Jugoslavije. Njegov je domicil u mestu rođenja. U vreme važenja Nejskog ugovora o miru prijavio se je našim vlastima i sa našim pasošem, u svojstvu našeg državljanina, otišao u Bugarsku. Posle ovoga vratio se u svoje mesto gde i danas živi sa svojom porodicom. Prema tome, u smislu tač. 10 § 53 Zakona o državljanstvu, on je naš podanik, podanik Kraljevine Jugoslavije.

Gospodo, ne treba zaboraviti i ovo, da g. Vasilj Kostić ima sina koji je rezervni oficir u vojsci Kraljevine Jugoslavije, da su njegove ćerke udate za naše državne činovnike, i da je on samo jedno kratko vreme živeo u Bugarskoj, zbog toga što je njega okupacija zatekla kao narodnog poslanika u Sofiji. Kada je izvršeno razgraničenje između nas i Bugarske u pogledu Sreza caribrodskog, njegovo je selo pripalo Jugoslaviji, a ostala sela Bugarskoj, te je on, u sporazumu sa vladom Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, otišao na kratko vreme u Bugarsku, da posvršava izvesne svoje poslove i izvrši jednu naročitu političku misiju za Jugoslaviju.

Gospodo, ja ću za momenat, po svome ličnom mišljenju, dopustiti gledište manjine Verifikacionog odbora, da je on optirao i otišao u Bugarsku da postane bugarski državljani. Ali sama manjina Verifikacionog odbora tvrdi da se je on vratio u Jugoslaviju još 1922 godine, znači, pre 14 godina. To znači da je on, iako je bio njihov podanik, postao po prirođenju podanik Kraljevine Jugoslavije, pa je i sa ovim aktom Ministarstva unutrašnjih dela, sa kojim se tvrdi da je tamo bio, ipak ostao državljani Kraljevine Jugoslavije.

To sam imao da kažem i molim Narodnu skupštinu da izvoli usvojiti izveštaj većine Verifikacionog odbora. (Odobranje i pleskanje kod većine.)

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, pretres po drugoj tački dnevnoga reda završen je. Prelazimo na glasanje. Stavljam na rešavanje izveštaj Verifikacionog odbora. Gospoda koja usvajaju izveštaj većine Verifikacionog odbora izvoleće sedeti, a koji ne usvajaju izveštaj većine Verifikacionog odbora, izvoleće ustati. (Većina sedi). Objavlju-

jem da je usvojen izveštaj većine Verifikacionog odbora i oglašujem za narodne poslanike g. Sadika Čerimagića, g. Vasilja Kostića i g. Stojana Radenkovića. (Pljeskanje kod većine. — *Mirko Urošević* upada). Narodnog poslanika g. Mirka Uroševića opominjem na red.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: Pretres izveštaja Verifikacionog odbora o dolasku za narodne poslanike g. Andonovića Sime za Srez maleški na mesto Arnautovića Damjana, g. Šajkarevića dr. Jovana za Srez pilepski na mesto Trbića Vasilija, g. Zdravkovića Milenka za Srez negotinski na mesto Stojadinovića Dragiše i g. Đokića Ljubomira za Srez banjski na mesto Milovanovića Dragomira.

Molim izvestioca većine g. Lješevića da pročita izveštaj većine Verifikacionog odbora.

Izvestilac većine Mihailo Lješević čita izveštaj većine Verifikacionog odbora, koji glasi:

„NARODNA SKUPŠTINA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

Verifikacioni odbor

VI Br. 185

28 oktobra 1936 godine
u Beogradu

Izveštaj Br. 2

NARODNOJ SKUPŠTINI,

Verifikacioni odbor primio je preko Pretsednika Narodne skupštine akt Državnog suda za zaštitu države D.S.br. 15/36 od 24 jula 1936 godine, kojim Državni sud za zaštitu države izveštava Narodnu skupštinu da je svojom presudom zbog zločinstva iz čl. 1 tač. 7 Zakona o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi, u vezi § 34 od. 1 Krivičnog zakona osudio narodne poslanike: Arnautovića Damjana iz Berova na 15 godina robije i trajan gubitak časnih prava, Trbića Vasilija iz Prilepa na 4 godine robije i 4 godine gubitka časnih prava, Stojadinovića Dragišu iz Beograda na 5 godina robije i 5 godina gubitka časnih prava i Milovanovića Dragišu iz Beograda na jednu godinu robije i 2 godine gubitka časnih prava.

Kako na osnovu prednjeg a u vezi čl. 56 Ustava Kraljevine Jugoslavije i § 9 Zakona o izboru narodnih poslanika za Narodnu skupštinu, imenovanu narodni poslanici gube biračko pravo i time na osnovu § 13 Zakona o izboru narodnih poslanika i mandat narodnog poslanika, to Verifikacioni odbor rešava da se na osnovu § 66 Zakona o izboru narodnih poslanika imaju pozvati njihovi zamenici.

Po rasmotrenju izbornih akata i kandidatskih lista Verifikacioni odbor utvrđuje da je poslanički zamenik Damjana Arnautovića u Srezu maleškom g. Sima J. Andonović, pekar iz Pehčeva; Vasiliju Trbiću u Srezu pilepskom dr. Jovan I. Šajkarević, lekar iz Prilepa; Stojadinoviću Dragiši u Srezu negotinskom Zdravković M. Milenko, zemljoradnik iz Tamnića i Milovanoviću Dragiši u Srezu banjskom Đokić P. Ljubomir, zemljoradnik iz Čitluka.

Na osnovu svega toga i § 66 Zakona o izboru narodnih poslanika, Verifikacionom odboru je čast zamoliti Narodnu skupštinu, da izvoli pozvati i oglašiti za narodne poslanike g. g. Simu J. Andonovića, pekara iz Pehčeva, dr. Jovana I. Šajkarevića, lekara iz Prilepa, Zdravkovića M. Milana, zemljoradnika iz Tamnića i Đokića P. Ljubomira, zemljoradnika iz Čitluka.

Za izvestioca Odbor je izabrao g. Mihaila Lješevića.

Pretsednik

Verifikacionog odbora,

Dr. Todor Lazarević, s. r.

Selektar,

Borivoje Antić, s. r.

Članovi:

Života Milanović, s. r.

Mihailo Lješević, s. r.

Jakša Božić, s. r.

Svetozar Tasić, s. r.

Dr. Fran Šemrov, s. r.

Miloš Rašović, s. r. (odvaja se i podneće izveštaj)

Čedomir P. Zaharić, s. r.

Čiro Cujan, s. r.

Milan Lazarević, s. r.

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima izvestilac odborske manjine narodni poslanik g. Miloš Rašović.

Izvestilac manjine Miloš Rašović: Gospodo poslanici, u samom Verifikacionom odboru između manjine i većine ima u ovom slučaju izvesne razlike i u samoj proceduri. Kako se sećam, u Verifikacionom odboru mi smo ovo pitanje rasčlanili na dva dela, prvi je deo bio da raspravimo pitanje: da li presuda Suda za zaštitu države, onako kako je izrečena i od koga je izrečena i zašto je izrečena, može da povlači posledicu gubitka mandata poslanika g.g. Dragiše Stojadinovića, Vasilija Trbića i Dragiše Milovanovića. O tome smo diskutovali i raspravljali. Drugo je pitanje trebalo biti pitanje o ličnim podobnostima i uslovima članova zamenika koji imaju da dodu na njihova mesta.

O prvom pitanju mi smo raspravljali i doneli zaključak. O ovom drugom pitanju meni je nepoznato da li je i kada je raspravljano, jer ja nisam bio pozvan na tu sednicu, niti to znam i prema tome podnosim svoj izveštaj u pogledu svoga shvatanja na važnost presude. To odvojeno mišljenje glasi:

„Manjina Verifikacionog odbora nije se mogla složiti sa mišljenjem većine Verifikacionog odbora, da je presuda Suda za zaštitu države D.S.Br. 15/36 od 24 jula t. g. po svojim pravnim posledicama punovažna da na osnovu nje narodni poslanici: Dragiša Stojadinović, Vasilije Trbić i Dragomir Milovanović mogu izgubiti svoje mandate, koje su od naroda dobili i to sa sledećih razloga:

1) Presuda je izrečena od nenadležnog suda, a što je jasno utvrđeno od strane manjine Imunitetnog odbora prilikom diskusije o izdavanju sudu gore imenovanih poslanika.

2) Što je presuda po uverenju svih nepristrasnih pravnika iz cele zemlje nesavesno i nepravično izrečena.

3) Što samo obrazovanje kolegijuma za sudenje daje jasno dokaza da je politički momenat igrao najvažniju ulogu. Ministar pravde udešavao je i podešavao kolegijum za sudenje tako, da su se birali za sudije u kolegijum oni u koje se imalo vere da će suditi po želji i savetu, a izbegavale se one sudije na čiju se savesnost i nepristrasnost nije moglo uticati. Tako je jedan od sudija, koji je bio određen u kolegijum za sudenje, izbrisan iz kolegijuma samo zato, što je u veću: da li da se optuženi optuže ili ne — glasao da nema mesta optužbi.

Pored izloženog Narodna skupština obmanuta je aktom Ministra unutrašnjih poslova, kojim je tražio

izručenje imenovanih sudu. U svom aktu Ministar unutrašnjih dela naveo je mnoge činjenice na osnovu kojih je Narodna skupština pretpostavljala da su optuženi zaista mogli biti krivi, i na osnovu toga svoje drugove izdala sudu, a što sigurno ne bi učinila, da je znala tačno stanje stvari.

Međutim sve činjenice, koje su u aktu Ministra unutrašnjih poslova iznete protivu optuženih, na samom pretresu kod Suda demantovane su kao netačne i izmišljene.

Tako na pr. navodi se kao najteža činjenica u aktu Ministra unutrašnjih dela: „Iz saslušanja Arnautovića i drugih utvrđenih islednih činjenica može se osnovano sumnjati, da su napred pomenuti narodni poslanici učestvovali u pripremama za atentat kao i u pripremanjima Arnautovića za izvršenje”.

Ova činjenica na sudu je potpuno demantovana.

Ovo su, gospodo, teške činjenice i sve su od samog suda, onakvog kakav je, odbijene kao netačne.

Isto tako u aktu Ministra unutrašnjih poslova navodi se: „Da su imenovani u jednom lokalnu pokušavali da mešanjem pića Arnautoviću pripreme ga i osposobe za zločin. Da je u istom lokalnu narodni poslanik Mirko Urošević pokazivao revolver i pretio da će se njime raščistiti situacija u Narodnoj skupštini.”

Gospodo, i ove činjenice na samom sudu demantovane su kao netačne.

Dalje, u izveštaju Ministarstva unutrašnjih dela navodi se: „Da je gotovo kod svih uhapšenih narodnih poslanika nađen po jedan ili više revolvera, što takode potvrđuje njihovu nameru da su se pripremali za izvršenje krivičnog dela”.

Gospodo, na samom sudenju utvrđeno je, da se ni kod jednog od optuženih nije našao ni jedan revolver, sem kod Dragiša Stojadinovića, i to nekoliko revolvera, koje je on dobijao kao nagradu na streljačkim utakmicama.

U istom aktu Ministarstva navodi se činjenica: „Da je na suočenju sa Damjanom Arnautovićem Dragiša Stojadinović priznao da je Arnautoviću dao u Klubu jedan revolver istog tipa i kalibra kao i revolver iz koga je Arnautović pucao na Pretsednika Vlade”.

Gospodo, i ova je činjenica na sudu potpuno utvrđena kao netačna. Utvrđeno je na sudu i još nešto više. Gospodo, u aktu Ministra unutrašnjih dela, koji je on uputio Skupštini, navodi se: da je na suočenju poslanika sa Arnautovićem delimično dobijeno priznanje od optuženih da su sudelovali u pomaganju Damjana Arnautovića. Međutim toga suočenja nije ni bilo u momentu kada je Skupština taj akt dobila. Suočenje je bilo tek sutra dan. Međutim, vidite da je Ministar unutrašnjih dela pisao onaj akt, bez obzira na sve činjenice i faktično stanje.

Izdavši svoje drugove sudu na osnovu ovako izmišljenih činjenica, Narodna skupština ogrešila je se o svoje drugove i njena je najsvetija dužnost da taj svoj greh pokaje time, što će jednu ovako smišljenu i udešenu presudu od strane nenadležnog suda i sa političkom tendencijom odbiti i time spasti svoj ugled i autoritet. (*Manfred Paštrović*: Gospodine Pretsedniče, molim Vas da pozovete g. Ministra unutrašnjih dela da sluša ove stvari!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospoda Ministri znaju šta je na dnevnom redu.

Miloš Rašović (nastavlja): Utvrđeno je na sudu da je i ova činjenica netačna. Ni na jednom suočenju niti i jednom saslušanju Dragiša Stojadinović nije tu

činjenicu priznao. Čak šta više na sudu je utvrđeno da je akt Ministra unutrašnjih dela upućen Narodnoj skupštini pre svakog suočenja optuženih poslanika.

Gospodo poslanici, ovaj predmet je veoma ozbiljan i važan, da bi se o njemu moglo olako govoriti, a da se ne rizikuje, da se ogrešimo o svoju savest i o svoju dužnost, koju smo primili od svojih birača i od svoga naroda: da budemo čuvari reda, poretka i zakonitosti u ovoj zemlji. Jer, gospodo, ovo pitanje nije samo pitanje koje se odnosi na Dragišu Stojadinovića, Vasilija Trbića i Dragišu Milovanovića, koji su neposredno u pitanju, ovo je pitanje, koje se odnosi na sve nas, pa i na celu zemlju. (Odobranje na levici).

Jer, gospodo, niko od nas ne može biti ravnodušan u tome, da li ćemo živeti neprestano u izvesnoj neizvesnosti, strahu, ili u izvesnoj zavisnosti od volje, kaprica i želje ma kakve ličnosti to bilo. U čovečanstvu se vodila duga borba između onih naprednih elemenata koji su želeli da se društvu osigura izvesna pravna sigurnost, bezbednost i nezavisnost i onih koji su hteli da društvo zadrže na svojoj obesti, biču i raznim zabludama. Gospodo, u toj borbi, oni napredni elementi pobedili su one nazadne elemente i društvo je steklo jednu veliku tekovinu. Steklo je pravnu sigurnost i pravnu bezbednost. Pojmovi, koji su se imali o državi, da je država izvesna fikcija, mistična sila, u ime čije se može raditi šta se hoće, nestali su. Zamenjeni su novostvorenim pojmovima, da je država samo skup norama, skup zakona, koji regulišu odnose jedne zajednice, i to tako, da ti zakoni ne budu zakoni koji će izvirati iz volje, samovolje i obesti pojedinaca, već koji će izvirati iz života čoveka i iz prirode i suštine čoveka. Gospodo, čovek nije više cilj nevidljivih sila, čovek je sebi i sretstvo i cilj, a država je samo način, kojim on svoje ciljeve ostvaruje. Ako se država ne drži ovog načela ona je izgubila svoje građane, jer građani mogu imati i smatrati samo onu državu za svoju, koja im daje i bezbednost i sigurnost i nezavisnost. Stoga, gospodo, ja smatram, da je ova presuda veoma teška po svojim posledicama. Ova presuda ne presuđuje i osuđuje samo drugove Dragišu Stojadinovića, Vasilija Trbića i Dragišu Milovanovića, koji su predano služili svome Kralju i Otadžbini, ovo je presuda, koja presuđuje pravicu ove zemlje. Ovo je presuda koja osuđuje jedan čitav narod na neizvesnost, na nesigurnost i na zavisnost od volje i kaprica pojedinaca. Ova presuda je najveća sramota jednoga naroda, jer je negacija one herojske borbe, koju je naš narod vodio u borbi za pravdu, čovečnost i nezavisnost. Narod, koji se tako herojski borio za svoju pravdu, nezavisnost i slobodu i tom borbom zadivio čovečanstvo, taj narod mora da trpi i podnosi ovakvu presudu. Šta se može reći za taj narod? Može se s pravom svako zapitati, da li je to zaista bio taj herojski narod, koji se tako borio za pravdu i slobodu?

Gospodo narodni poslanici, nesumnjivo je da je jedna ovakva presuda ne može osramotiti jedan narod, ali ona može naneti štete tome narodu i učiniti da se posumnja u njegovu veličinu i njegovo herojstvo. Ali u ovoj presudi ima jedna, po mom mišljenju, najteža posledica, a ta je: da ova presuda ubija poverenje naroda u njegovu pravdu i pravnu zaštitu u državi. (Odobranje na levici). Gospodo narodni poslanici, narod je izgubio poverenje u političare, narod je izgubio sada i poverenje u sud i u pravdu, i onda narod je izgubio poverenje u državu.

Niko od nas, gospodo, ne treba da želi da se dode do toga stanja da narod izgubi poverenje u državu i da dode do samosvesti da je potrebno da se sam brani i štiti. Ja gospodo, verujem da to ne treba da želi ni Kraljevska vlada, da to ne treba da želi ni gospodin Milan Stojadinović, ni gospodin Anton Korošec. Jer, gospodo, nema sigurnije zaštite do zaštite zakona i pravde. Sva su ostala sretstva za odbranu samo obmana i zavaravanje. Prema tome, gospodo, ova presuda sa ovim posledicama, i sami vidite, kako je teška i sa kakvom ozbiljnošću treba o njoj da ovde govorimo. To zna i oseća i čitava naša zemlja, a to sam ja imao prilike čuti u četiri oka i od mnogih među vama. Zbog toga ja neću da ulazim u izvesne detalje i da iz njih izvodim zaključak kako bih Vas uverio da je ova presuda zaista ovakva kakvu sam je prikazao, ali ipak moram da iznesem izvesne činjenice, iz kojih će se videti kako se do ove presude došlo. Ne činim to zbog toga da tim činjenicama dokažem da je ova presuda zaista ovakva kakva sam kazao da je, nego da dokažem šta se iza tih činjenica krije, da vidite kakve ličnosti imamo mi u našem političkom životu, ličnosti koje truju naš državni organizam i koje ga dovode skoro do raspada. Gospodo, setite se samo onog strašnog akta koji Vam je upućen i na osnovu koga ste vi izdali svoje drugove sudu. Taj akt koji će ostati zabeležen u anamlima naše političke istorije, jedan je od najžalosnijih činjenica jedne vlade. Gospodo, jedan Ministar, čuvar javne bezbednosti, usuđuje se da podnese Narodnoj skupštini jedan akt pun netačnih činjenica i da na osnovu tih činjenica traži izlučenje 10 naših drugova i da na osnovu tih netačnih činjenica naši drugovi leže 5 meseci u apsi. Taj Ministar koji Vam je taj akt uputio i na osnovu koga ste vi izdali svoje drugove, nažalost i danas je Ministar.

Gospodo, u aktu Ministra unutrašnjih poslova navodi se da su naši drugovi na onoj famoznoj večeri pripremili atentat, da su te famozne večeri sipali razna pića Damjanu Arnautoviću, da bi ga haveli na zločin, da su se kod njih našli revolveri, da su na suočenju priznali delimično svoje učestvovanje, da su pored ostaloga još priznali i mnoge činjenice koje ne treba da vam redam, a sve ove činjenice, gospodo, na Sudu za zaštitu države, na onakvom sudu kakav je sastavio Ministar pravde, na tome sudu u koji je on imao puno poverenje da će izvršiti njegovu zapovest, na tome sudu morale su da se ove činjenice navedene u aktu Ministra unutrašnjih poslova bace kao neistinite i da traže, gospodo, druge puteve i druge načine da sebe izvuku iz platke i da zadovolje političke prohteve vlade. (Milan Mravlje: Sve klerikalne metode prenose se iz Slovenije u Parlament! — Graja i objašnjenja između poslanika većine i levice).

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim gospodu poslanike da ne upadaju u reč. — (Žagor na levisi. — Dr. Srpkko Vukanović (prema Ministru bez portfelja g. dr. Mihi Kreku): Vi ste Austrijanac, gospodine Kreku!... Bučni protesti kod većine. — **Ministar bez portfelja dr. Miho Krek:** To možete vi da kažete kao poslanik, inače na sudu . . . — Žagor, protesti, objašnjenja. — **Dr. Srpkko Vukanović** ponovo nešto dobacuje prema Ministru bez portfelja g. dr. Mihi Kreku. — **Ministar bez portfelja dr. Miho Krek:** Ja sam kao dobrovoljac nosio šajkaču! Pitajte pukovnika Svabića! — **Dr. Srpkko Vukanović** ponovo dobacuje. — Žagor i žučna

objašnjenja između pojedinih poslanika većine i levice).

Gospodo, molim vas da ne ometate govornika i da se ne vredate. (Poslanici sa levice i dalje dobacuju). Opominjem vas na red! (Milan Mravlje i dalje dobacuje). Opominjem vas na red, g. Mravlje! (Milan Mravlje ponovo dobacuje). Gospodine Mravlje, ja vas poslednji put opominjem na red, inače ću biti prinuden da vas isključim sa sednice.

Gospodine govorniče, izvolite nastaviti. (Na levisi i dalje žagor i dobacivanja). Gospodo, ja vas molim još jedanput da nastavimo u miru sednicu, inače ćemo je morati prekinuti.

Izvolite nastaviti g. Rašoviću.

Miloš Rašović (nastavlja): Gospodo poslanici, kada se nije moglo ostati na činjenicama koje je servirao Ministar unutrašnjih poslova, morali su se tražiti drugi izlazi iz te tako teške situacije u koju je zapala vlada, dajući pravedne ljude da se osude. (Odobranje na levisi. — Žagor i protesti kod većine).

Došlo se na neku psihozu. Prešlo se na teren koji je vama najbolje poznat, na onaj teren naše ondašnje opstrukcije. Gospodo, niko nije bolji svedok od vas šta se sve onda dešavalo i odigravalo, kako je i ko od nas i kakvu ulogu igrao. (Žagor i objašnjenja).

Sećate se, gospodo, da je na krajnjoj levisi bila jedna klupa u kojoj je sedeo nekoliko poslanika. Sećate se da je to klupa sa koje se najviše lupalo, sa koje su najviše zvuci ka vama dolazili, da je to bila klupa sa koje su prvi pritrčavali ka Ministrima, da su tu sedeli ljudi koji su se prvi sa vama ovde susretali, da su to bili ljudi na koje ste vi najviše vikali i na koje ste se vi najviše srdili.

Sećate se, gospodo, da je na toj klupi sedeo lično današnji Ministar Vojislav Đorđević, dirigent opstrukcije, gospodo! Taj Vojislav Đorđević, gospodo, čiji su drugovi po njegovom nalogu neprestano naltali, i to Milanović, Đorđe Jevtić, itd., on je taj koji je prvi uhvatio za revolver onog agenta za stenoografskim stolom, on je taj čija je klupa bila izlomljena. Jedina klupa, koja je bila izlomljena, to je klupa za kojom je sedeo sadašnji Ministar Vojislav Đorđević. To je, gospodo, taj Ministar koji je posle nekoliko dana, pošto je postao Ministar kazao: nemam ja nikakve veze i nikakvog dodira sa svojim drugovima. To je, gospodo, taj Ministar koji je nazivao gospodu koja nisu htela da lupaju u klupe izdajicama. To je, gospodo, taj Ministar koji je u posebnom klubu, gde se stvarala ta psihoza u prisustvu Dragiše Stojadinovića, Vasilija Trbića i Dragomira Milovanovića predlagao da desetorica podu i izbiju Pretsednika Narodne skupštine, jer se drugojače s njime ne može raditi. (Graja). Taj njegov predlog, gospodo, naišao je na najgnusniji prijem kod Vasilija Trbića i Dragiše Stojadinovića. To je, gospodo, taj sadašnji Ministar, koji je u klubu predlagao da se hvata veza sa generalima, da bi se oborila sadašnja vlada. (Ministar bez portfelja Vojislav Đorđević: To nije istina!) Gospodo, pa ako je i bila ta psihoza u Skupštini, ako je ta psihoza mogla da dejstvuje na Damjana Arnautovića, ko je najviše stvarao tu psihozu, ako ne sam Vojislav Đorđević! Gospodo, Damjan Arnautović bi bio i danas poslaniku Narodnoj skupštini da nije bilo Vojislava Đorđevića. (Graja i protesti).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo, akustika je tako rdava da mi ovde jedva čujemo gospodina go-

vornika, zato bih vas molio da budete mirni da bismo mogli i vi i mi da pratimo ono što gospodin govornik govori.

Miloš Rašović (nastavlja): Gospodo poslanici, ja sam hteo da evociram ove činjenice zbog toga da biste imali jasniju sliku o onim činjenicama za koje su naši drugovi osuđeni. Pa vidite, gospodo, ako je trebalo nekoga osuđiti za onu psihozu koja je bila u Skupštini, onda, gospodo, ja ovde pred vama priznajem da bi Vojislav Đorđević možda jedini bio ispred mene a posle njega bio bih ja i još mnogi moji drugovi, pa tek onda Dragiša Stojadinović i Vasilije Trbić. (Odobranje na levisi).

Ali, gospodo, ovde se nisu tražili tvorci te psihoze, ovde su se tražile sasvim druge stvari, sasvim drugi grehovi, sasvim druge zamerke, i zato su prošli Vasilija Trbića, Dragišu Stojadinovića i Dragomira Milovanovića. Gospodo, prema ovome, ja mislim da imate dovoljno mogućnosti da se uverite da je ova presuda akt samovolje.

Gospodo, ja hoću samo malo da udem i u način kako je sam sud sastavljen i kako se rešavalo. Gospodo, postoji Sud za zaštitu države. U početku svake godine popunjuju se ako koji od sudija ispadne. U momentu kad su Dragiša Stojadinović, Vasilije Trbić i Dragomir Milovanović predati Sudu, Sud je bio potpun. Nikakve potrebe nije imalo da se dopunjuje Sud drugim sudijama, ali imalo je potrebe, gospodo, zato što se znalo da su u tom momentu u Sudu za zaštitu države bili ljudi visokog morala i visoke sudijske savesti, da se sigurno nije moglo računati da će se na njihovu savest moći uticati da se presuda donese onakva kakva se želela i kakva konvenira pojedinih ličnostima. Zato se išlo na to, da se dovedu poslušne sudije i doveli su druge. Čak šta više jedan od sudija koji se slučajno desio u veću koje je imalo prethodno da rešava o tome da li da se ovi narodni poslanici uopšte optuže, i koji je glasao da nema mesta optužbi, taj sudija nije više mogao da ostane u veću za sudenje. (Glasovi: Otkuda to znate?) Mislite da ćete ih zaplašiti! Ima, gospodo, hvala Bogu, još ljudi koji se ne boje da izgube položaj ili kakvu nagradicu kad je u pitanju savesno vršenje dužnosti.

Gospodo, ja znam da vi u sebi kažete: pa šta da radimo, to je presuda koju je doneo Sud za zaštitu države i mi ne možemo da ulazimo uto da li je ta presuda pravilno ili nepravilno donesena. (Glasovi: Nemamo prava!) Znam da nemate prava, ali ja ću da vas potsetim na jednu stvar gde ste našli da imate prava. Jedan državni činovnik, koji je od strane Državne kontrole osuđen na 5 miliona oštete državi za nesavesno vršenje svoje dužnosti i koja je presuda odobrena od strane Kasacionog suda, a i na ponovnom procesu ponova je od strane Kasacionog suda ta presuda odobrena, vi ste tu presudu, koja je doneta 1922 godine 1936 godine poništili. (Dr. Vojislav Janjić: Senat je to odobrio!) Vi ste, gospodo, tu presudu putem Finansijskog zakona poništili i ne samo da ste poništili presudu nego ste toga istog čoveka, koji je izbačen iz državne službe za nevršenje svoje dužnosti i koga Ljubljanski univerzitet koji ga je bio izabrao za svoga profesora nije hteo da primi za profesora zato što je nedostojan kao takav da bude profesor, postavili za glavnog direktora onog čuvenog preduzeća „Zenice“ sa kojim se hvalite po celoj zemlji da ste zemlju usrećili. (Pljeskanje na levisi). Takav čovek treba da čuva velike interese i takvom čoveku poveravate čuvanje tih interesa.

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim Vas, gospodine poslanice, da se držite predmeta.

Miloš Rašović (nastavlja): Ja ne mogu da se stavim za većeg sudiju od Kasacionog suda i kad Kasacioni sud da svoju presudu i kad je da u Plenumu, to je stvar definitivna i o njoj ne može da se govori. (Dr. Vojislav Janjić: I vi bi to isto radili! — **Srpko Vukanović**: Vi niste došli na sud, da kažete ono što ovde govorite! Nemate prava ovde da govorite. Trebali ste na sudu da kažete sve što znate, pa ste utekli, a bili ste jedan od važnih svedoka. — Dr. Vojislav Janjić: Ništa nisam govorio!)

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim Vas, g. Vukanoviću, da ne upadate. (**Srpko Vukanović**: Ja bih želeo da me g. Janjić tuži.... Ja sam pet meseci zbog takvih bio u hapsu!).

Miloš Rašović (nastavlja): Vi, gospodo, kažete da u ovom slučaju ništa ne možete, ali ja neću da verujem u vašu nemoć, ja znam da vi sve možete. Vi možete davati školske diplome Ministrima, koje slučajno nisu stekli kad je trebalo da steknu; možete da opraštate odgovornosti za 2 i po miliona računa jednog Ministra. Kad možete to, zar ne možete dići svoj glas protiv jedne presude, koja pogada celu zemlju. (Pljeskanje na levisi). Možete gospodo! Setite se samo da je u Francuskoj pre nekoliko decenija tako isto bila doneta jedna presuda, presuda koja je imala za žrtvu jednu ličnost i da je onda u celoj Francuskoj ustala cela francuska javnost i tražila da se nepravda popravi. I nije umukivao glas francuske savesti, dokle god ta presuda nije pala, dok pravda nije zadovoljena. To je tražio svesan i savestan narod. Ako bi mi, gospodo, sa ovoga mesta podigli svoj glas protiv jedne ovakve nepravde, protiv jednog ovakvog bezakonja, podigli tako visoko i snažno, kao što bi trebalo da bude, ja sam uveren da bi taj naš glas našao odjeka na onome jednom mestu koje je još čuvar zakona i pravičnosti. (Odobranje na levisi). Tu se ne bi oglušili o naš glas. I ja sam uveren da bi mi na taj način dobili punu satisfakciju i za zemlju i za naše drugove.

Gospodo, nije samo ova presuda dokaz bezakonja, koje sprovodi Vlada dr. Milana Stojadinovića i njen Ministar unutrašnjih dela dr. Anton Korošec. Mnogobrojni su primeri u zemlji, koji svedoče o punom bezakonju, o punoj samovlasti policijskih organa. Ja ću samo da Vam navedem nekoliko eklatantnih primera iz svoga kraja, koji sada, u ovome momentu, preživljuje najteže momente u svojoj istoriji, mnogo teže nego onda, kada su bili pod okupacijom Austro-ugarske. Gospodo, danas se po crnogorskim selima i varošima na gomile hvataju i vežu ljudi kao da su roblje, odvodi se, gospodo, i staro i mlado, i deca i žene. Biju se, tuku se, vredaju se, sramote se i odvođe se, gospodo, neznano kuda, po logorima koji postoje u Dubrovniku, Sarajevu, na Adi Ciganliji. Gospodo, za vreme Austrije šume su bile pune crnogorskih odmetnika, koji su ubijali i austrijske vojnike i austrijske oficire, ali vas uveravam, gospodo, da te austrijske vlasti ipak su imale toliko obzira da nikada nisu hvatale one koji za to nisu bili krivi. Danas vlada dr. Milana Stojadinovića odnosno njen Ministar unutrašnjih poslova za jednoga osumnjičenog hvata po 4 ili 500 ljudi i stavlja ih na najteže muke....

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine poslanice, to nema nikakve veze sa predmetom koji je na dnevnom redu. (Povici sa levice: Imaj!)

Miloš Rašović (nastavlja): Gospodo, da vas opomenem na još jedan strašan prizor koji se desio ove godine.

Nekoliko političkih ljudi u Crnoj Gori hteli su da održe jedan zbor na Cetinju, na kome će da protestvuju.....

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodine poslanice, ja vas opominjem da se držite predmeta. Ako želite generalnu debatu o politici Kraljevske vlade, to možete činiti prilikom budžetske debate, ali povodom izveštaja Verifikacionog odbora izvolite se držati predmeta. (Graja na levi). Gospodo narodni poslanici, u ponedeljak počinje u Finansijskom odboru načelna debata o budžetu a naskoro će početi i u plenumu, pa ćete imati prilike da govorite o politici Kraljevske vlade uopšte. Ovde se može govoriti samo o ovom predmetu koji je na dnevnom redu. Gospodo, ja vas molim da se strogo pridržavate Poslovnika. Po Poslovniku svaki bi mogao da govori samo pola sata. Medutim, poslanik g. Rašović govori već tri četvrti časa i već po tome možete videti da se Poslovnik ovde primenjuje više nego liberalno, ali nikako ne mogu dopustiti da se govori o drugom predmetu nego o onome koji je na dnevnom redu.

Miloš Rašović (nastavlja): Gospodo, samo da zaokružim sa ovom činjenicom.

Nekoliko političkih ljudi htelo je da održi jedan zbor na Cetinju, da na tome zboru da oduške svojim nevoljama. Mesecima su se spremali ljudi da dodu na taj zbor. Policijske vlasti kao u nekoj zamci očekivali su i čekale da do toga zbora dode. Nikome nisu govorile da se zbor neće održati, nikome nije dat znak o tome da se zbor uopšte neće dozvoliti. I kada su došli njih 5 do 600 ljudi i hteli da uđu u banovinsku varoš Cetinje, onda se tek izišlo pred njih i kazalo im se: „Zbor je zabranjen, zbor ne možete održati”. Ljudi su primili to saopštenje i mogli su se s tim pomiriti, ali im je bilo vrlo teško da se pomire sa činjenicom da ne mogu ući u varoš, dajući punu garanciju da u varoši apsolutno neće učiniti ništa što je protivno zakonu. Ta činjenica učinila se Crnogorcima veoma uvredljivom, naročito u danima kada se u svima delovima Jugoslavije može slobodno zborisati, u danima kad mogu govoriti i g. Santo i g. Kraft. Zašto onda da ne možemo govoriti i zborisati mi, Crnogorci, u svojoj nekadašnjoj prestonici! Ali sporedno je bilo to, da li će oni održati zbor ili neće, glavno je bilo da padnu u klopku policiji, da policija izvrši sa njima obračun, koji je smišljeno unapred spremila. I može biti da se u tome momentu nije tamo desio jedan poslanik iz vanparlamentarne opozicije, koji je prozrevši šta policija hoće i sprema, izišao pred ljude i kazao im da se vrate da ne gaze u krv, jer je sve bilo pripremljeno od strane policije. Da njega nije bilo ko zna šta bi se još desilo. Ali je on nekako uspeo da ih privoli da se vrate. I tek kada su se oni vratili i kada su se povukli natrag na 200—300 metara od policije, jedan mladić izvadio je jedan mali revolver i u znak protesta ispalio dva metka. To je, medutim, policiji bio dovoljan povod, na koji se jedva čekalo, potrgnuti su mitraljezi i mašinske puške i oboreni u leđa ljudi koji su se vraćali svojim kućama. Sedam njih je palo na tome mestu, četiri porodice zakukalo je za ugašenim ognjištem, a trideset i nekoliko bilo je teško ranjenih i onesposobljenih. Pa kakva je nevolja, gospodo, terala policiju da puca na narod na 300—400 metara udaljen od policije? I šta

je bilo posle toga? Da li je, gospodo, o tome dato kakvo obaveštenje preko štampe? Nije. Ali je zato te osakaćene ljude i sve te učesnike toga skupa g. Anton Korošec zatvorio u kazamate i držao čitava tri meseca dana u zatvoru pod izgovorom da su antidržavni, tuđinski plaćenici, komuniste. I kada nije mogao od njih da izvuče priznanje on ih je predao sudu. A šta je sud uradio? Pustio ih je kao nevine. Ali ako je njih sud pustio kao nevine, kako onda može da sedi na ministarskoj stolici kao Ministar unutrašnjih dela onaj čovek, koji je naredio da se tako postupi. (Odobranje na levi).

Gospodo, ovo su činjenice koje nama pojedinci-ma mogu izgledati ovde obične, ali to su, gospodo, činjenice koje mogu imati nedoglednih posledica, jer, gospodo, ono što Anton Korošec želi da uradi od Crne Gore, to on nije u stanju da uradi. On je dao stranoj štampi obaveštenje da su Crnogorci separatiste, da su Crnogorci antidržavni, da su komuniste. A da li su, gospodo, Crnogorci takvi? Nisu Crnogorci ni separatiste, ni antidržavni, ni komuniste. Crnogorci su ljudi koji vrlo dobro znaju šta je država, koji vrlo dobro znaju šta je zakonitost, šta je red i poredak. Ali Crnogorci nisu naučili da u državi gledaju svoga ugnjetača i svoga nasilnika. Takvu državu Crnogorci nikada nisu imali i takvu neće nikada trpeti. Gospodo, ta uvreda koju je g. Korošec naneo Crnoj Gori ne može ostati bez posledica, jer je duboko zbolela sve Crnogorce. Crnogorci zaista jesu opozicionari, ali Crnogorci su opozicionari zato, što u njihovoj zemlji vlada korupcija, bezakonje i samovolja, što se državna uprava nalazi u rukama u koje oni nemaju vere da državnu upravu vode pravim putem. (Odobranje i pljeskanje na levi).

Nikad, gospodo, Crnogorci ne mogu sa poverenjem da gledaju onu upravu, u kojoj sedi jedan Mehmed Spaho. Muslimanstvo kao veroispovest Crnogorci poštuju, ali kao političku organizaciju ne... (Jedan glas: To se Spahi ne može kazati!)

Gospodo, ja ovde govoreći o Spahi, mislim o onim zelenim zastavama, koje lepršaju u krajevima, u kojima se nikad nisu vile. (Žagor. — Jedan glas: To su verske zastave!) Krije se tu nešto sasvim drugo.

Gospodo, kad se uzmu u obzir sva ova nasilja, setimo se onda koliko ima ironije u onome što se juče odigralo u ovoj Skupštini, kada smo ustali, da odamo poštu jednom zaista velikom državniku, jedinom zaista velikom borcu za narodna prava i slobode. Mi koji trpimo i odobravamo ove i ovakve stvari, ja vas uveravam da bi Nikola Pašić sa prezrenjem pogledao na one jučerašnje obožavaoce. (Pljeskanje na levi). U jučerašnjem svom govoru, može biti nesvesno i nenamerno, omakla se jedna reč Pretsedniku Narodne skupštine, kad je kazao za Nikolu Pašića, da je Nikola Pašić čovek koji se punih 50 godina borio za slobodu i građanska prava ove zemlje, da nije predao da izgubi svoj život i svoju porodicu i da je idući toliko daleko u toj svojoj čestitosti i državu stavljao na kocku. Gospodo, ja smatram da svaki prijatelj Nikole Pašića ovu reč Pretsednika skupštine najenergичnije odbija, jer je Nikola Pašić bio toliko veliki državnik da nije nikad stavljao na kocku državu, već spremao državu tako, da država nikad ne bude na kocku stavljena.

Gospodo, završujući ovu svoju reč, ja hoću ponovo da se vratim na ono što je bilo početak diskusije i da vas još jedanput potsetim na savest, da dobro promislite donoseći svoju odluku, jer se vremena me-

njaju i jer niko nema interesa da dode do toga da bezakonje zavlada. Zato, gospodo, budimo toliko odlučni i nezavisni, zaboravimo za momenat na prolazne sitnice koje nas razdvajaju, uzdignimo glas svoje savesti i ustanimo da ovu presudu osudimo kao najveći krim i bezakonje. (Pljeskanje na levici).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima Ministar šuma i rudnika g. Đura Janković radi ličnog objašnjenja.

Ministar šuma i rudnika Đura Janković: Gospodo narodni poslanici; ja moram da izjavim da se u ovome Domu, prilikom verificiranja mandata g. Andonovića i drugova, uplela jedna stvar, koja je i Narodnoj skupštini i Senatu Kraljevine Jugoslavije bila potpuno poznata. Ja žalim da je poslanik g. Rašović podlegao intrizi jednog anonimnog letka, i smatram da politički ljudi treba u svojoj argumentaciji da se služe pozitivnim faktima, a ne anonimnim letcima. I da, gospodo, Narodna skupština ne bi ostala ni jednog časa pod pogrešnim utiskom, ja ću, gospodo, o toj stvari da progovorim. Narodna skupština treba da zna da svi naši radovi treba da budu javni, i zbog toga ja hoću da svaka moja radnja bude podvrgnuta javnoj kritici, ali kritici objektivnoj i sa časnim namerama. (*Mirko Kosić upada u reč*).

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim gospodu poslanike da ne upadaju u reč g. Ministru.

Ministar šuma i rudnika Đura Janković (nastavlja): Gospodo, kada sam predložio da se Finansiskim zakonom dr. Ivan Turina oslobodi jedne kazne koja mu je izrečena od strane Glavne kontrole iz razloga čiste formalne a ne materijalne prirode, onda sam imao pred očima sam predmet, a predmet je najčestitije prirode. Gospodo, g. dr. Ivan Turina — nemojte da mislite da ga branim zbog toga što je član naše stranke, on to nikad nije bio i ja ne tražim ni da bude, — ali dužnost mi je da kao Ministar uzmem u zaštitu kao jednog od najsavesnijih i najpoštenijih državnih službenika. (Burno odobravanje na desnici).

Gospodo, g. dr. Ivan Turina, bio je direktor rudnika u Zenici, odmah posle Ujedinjenja, i kao takav zatekao je rudnik u jednom dezolatnom stanju. On je upotrebio kredite — ja vas molim, gospodo, da me čujete, a kada me čujete, ja mislim da ćete mi odobriti, kao što su mi odobrila i sva gospoda u Senatu —, on je upotrebio kredite pre nego što je dobio saglasnu odluku Glavne kontrole, ali ih je upotrebio da bi spasao rudnik i državnu imovinu od propasti u iznosu od deset miliona. (Na desnici burno odobravanje i pljeskanje). Gospodo, Glavna kontrola po Zakonu o državnom računovodstvu ne pita ništa drugo nego je li ispunjena formalnost. Ne radi se, gospodo, ni o kakvoj nepoštenoj radnji g. Turine. Da je g. Turina uzeo jedan dinar državnog novca i neupotrebio ga u državne svrhe, ja bi bio prvi za to da on bude večito osuđen, ali g. Turina, u želji da spase državnu imovinu od 10 miliona dinara, nije čekao nekoliko meseci na odluku Glavne kontrole, za koje bi vreme čitav rudnik propao, nego je kredit upotrebio nadajući se da će biti odobren. On je taj kredit upotrebio, nadajući se da je odobren. Gospodo, kad je ovaj predmet bio u Finansiskom odboru Senata, diskusija se povelala povodom jednog letka, koji je tada kružio, kao što i ovaj sada cirkuliše. I mogu vas uveriti, što mu služi na čast, da je i bivši Ministar g. dr. Kramer, koji je sada u opoziciji prema nama, branio stvar g. Turine istom argumentacijom kojom i ja. Ceo Senat, izuzev jednog jedinog senatora, stao je na stanovište g. Turine i meni je čestitao, da sam u prosuđivanju

te stvari bio rukovoden pravičnošću. (Pljeskanje kod većine).

Gospodo poslanici, g. Turina nije postavljen za direktora nekakve famozne fabrike u Zenici, nego je g. Turina, kao veliki stručnjak, postavljen za člana Upravnog odbora Zenice, jer, gospodo, ja stojim na stanovištu, da samo sposobni i stručni ljudi, kao što je on, treba da budu na takvim mestima, kao što je Zenica. Gospodo, Zenica je delo Vlade g. dr. Stojadinovića: (Pljeskanje kod većine)..., sa kojim ćemo se svi mi ponositi, jer ima da služi lepšoj i boljoj našoj zajedničkoj budućnosti. (Burno odobravanje kod većine).

Ja vas, gospodo, molim, da ove moje reči primite ovako iskreno kao što sam vam ih rekao, i ko od g. g. poslanika bude želeo, ja ću mu pokazati čitav dosije, jer ništa sakriveno nema. Mogu vas uveriti, da je i sa ove strane (pokazuje na levicu) bilo dosta narodnih poslanika, koji su dolazili u časnoj nameri da mole, da se stvar g. Turine reši onako, kako smo je i rešili (Pljeskanje kod većine).

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima radi ličnog objašnjenja g. Života Milanović.

Života Milanović: Gospodo narodni poslanici, g. Rašović u svome govoru, govoreći o psihozi koja je bila u Parlamentu, kada je kuršum Damjana Arnautovića ispaljen u Narodnoj skupštini, spomenuo je mene i moga druga Đorđa Jevtića, da smo mi uvek bili vode te borbe i da smo se stalno nalazili oko govornice. Ja u ime svoje i svojih drugova smatram za dužnost, da izjavim, da je naš Klub vodio jednu načelnu opozicionu borbu, a vodili smo je onako, kako se vodi u svima Parlamentima. Mi nikad nismo bili prijatelji revolverskih metaka, jer to nisu argumenti za ubeđivanje.

Ja mislim, gospodo, da će i sam g. Rašović priznati, da jednoga momenta, kad je on bio pao u vatru, da je bio potrgao revolver i onda ga je jedan naš drug uhvatio za ruku, te tako nije došlo do pucanja. Tada je g. Rašović rekao: hvala ti, družo, što nisam danas pucao. (Graja i protesti kod većine).

Drugo, braćo, na Sud za zaštitu države pozvan je naš drug Đorđe Jevtić i njemu je tamo stavio pitanje Dragiša Stojadinović ovakve prirode: „Molimo te, potvrdi mi ovo, da li te ja nisam uvek molio da se nadeš oko govornice, da ne bi došlo do gužve i da ne bih bio napadnut.“ Znači, gospodo, da i ako je Đorđe Jevtić bio kod govornice a tako isto i ja, da smo mi bili tamo samo da stišavamo, a nikako da palimo revolvere. (Odobravanje).

Gospodo, u ime svoje i u ime svoga kluba mogu ovde otvoreno da izjavim da nikad nismo uzeli u svoje ruke ni motku ni lopatu ni čegrtaljku (Graja i protesti na levici).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo, molim vas da se utišate.

Života Milanović (nastavlja): Ja mislim, gospodo, da ovi naši drugovi sa ove strane ne bi imali razloga da se ovako obaraju na nas. A ne bi imali razloga zato što kad smo mi bili zvati sudu da mnoge stvari kažemo, mi smo bežali od suda da ne bi ni jednog druga opteretili. A kad smo zvati, gospodo, da nekoga pomognemo, kao što je bio slučaj sa drugom Kabalinom, onda smo išli i svedočili u njegovu korist. (Odobravanje).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč narodni poslanik g. dr. Janko Baričević.

Dr. Janko Baričević: Gospodo narodni poslanici, ja sam zatražio reč od g. Predsednika Narodne skupštine radi povrede Poslovnika, i to radi jedne izjave koju je g. Predsednik Narodne skupštine maločas dao za vreme trajanja govora moga druga i prijatelja Miloša Rašovića. I ako se ja javljam za reč radi povrede Poslovnika, to nije u nameri da teško kritikujem, da napadam i da vredam, nego zato da pokušam izvesna pitanja da postavim na pravo mesto, i da ta pitanja budu shvaćena onako, kako to duh Poslovnog reda u Narodnoj skupštini traži i određuje.

G. Predsednik Narodne skupštine izjavio je maločas, da je njegovo mišljenje, da se debata o verifikaciji mandata ima tumačiti tako, da se u toj debati može govoriti samo pola časa. Ja smatram da g. Predsednik ima nameru da se pozove na § 9 Poslovnog reda u Narodnoj skupštini. Medutim, ja sam više nego li siguran, i kao jurista, da ovo stanovište g. Predsednika Narodne skupštine nije tačno. Jer, § 9 koji određuje pola sata za govor narodnog poslanika, glasi ovako: „Prethes o izveštajima Verifikacionog odbora za osporene mandate može trajati najduže pet dana. Govori tom prilikom mogu trajati najviše pola sata.” I u začetku samoga § 9 govori se o osporenim mandatima, koje je većina Verifikacionog odbora osporila. U konkretnim slučajevima, gospodo, ne radi se o mandatima, koje je većina Verifikacionog odbora osporila, nego se radi o mandatima, za koje većina Verifikacionog odbora predlaže da budu priznati i da budu verifikirani. Prema tome ova odredba Poslovnika u § 9, koji određuje trajanje govora od pola sata, odnosi se isključivo i samo na slučaj, ako je većina Verifikacionog odbora predložila neverifikiranje, odbijanje, nepriznavanje mandata, o kojima je reč, a to je i razumljivo i shvatljivo, da se samo na to odnosi, jer je jasna stvar da se može doći do toga slučaja da bi Verifikacioni odbor predložio osporenje većine mandata poslanika izabranih na izborima. Prema tome shvatljivo je, da je intencija zakonodavca bila ta, da se pola sata govori samo o pojedinom mandatu, o pojedinom slučaju, o pojedinom narodnom poslaniku.

Ali verifikaciona debata, po svojoj biti, jeste debata u smislu § 42 Poslovnog reda u Narodnoj skupštini, a taj § 42 doslovno kaže: „da se u načelnom pretresu imade govoriti u ime grupe sat i po za dvojicu poslanika, a lično po jedan sat. Ako se, gospodo narodni poslanici, dobro sećate verifikacione debate iz 1935 godine, onda ćete znati, da je tada sporazumom bilo zaključeno, i tako je bilo sprovedeno, da se u verifikacionoj debati ne vrši posebno načelan a napose poseban pretres, nego se onda, *via facti*, sporazumom svih, jer je onda postojao samo jedan klub, rešilo, da se čitava debata kumulira: i pretres u načelu i pretres u pojedinostima.

Prema tome, gospodo narodni poslanici, ja držim da nije tačno stanovište gospodina Predsednika Narodne skupštine o trajanju govora narodnih poslanika po ovom pitanju i to iz jednog razloga još, koji ja hoću da spomenem i radi koga sam se tako javio za reč.

Gospodin Predsednik Narodne skupštine za vreme govora našeg druga Miloša Rašovića jedno par puta je dotičnog narodnog poslanika upozorio, da se drži predmeta i da politički može da govori kad Finansijski odbor bude raspravljao o budžetu, koji će mu skoro biti dat. Ja smatram, da je i u tome pitanju g. Predsednik Narodne skupštine na krivom putu, jer je notorno, da je verifikaciona debata par

ekselans politička debata. Tako je to bilo shvaćeno od kad postoji ova naša država, tako se u svima parlamentima pa i u parlamentu izabranom 1931 godine smatralo i vršilo, tako je to bilo i 1935 godine, kada je bila verifikaciona debata.

Gospodo, mnogi od vas, koji danas pripadate ovoj strani — pokazuje na poslanike skupštinske većine — u verifikacionoj debati nije govorio o verifikiranju mandata, nego je govorio o politici. Verifikaciona debata je zato tu, da se u njoj govori o samom predmetu verifikiranja mandata, ali da se govori i o politici vlade i o politici u celoj zemlji uopšte. Gospodo, nije potrebno, da se ova stvar tekstuelno uzakoni u Zakonu o poslovnom redu, jer je to praksa ne samo kod nas, nego je to praksa u svima parlamentima na celom svetu.

Ja, gospodo poslanici, hoću sada da izjavim svoje uverenje da se ovoga puta, za ovaj konkretan slučaj, neće hteti kršiti i praksa a i stvarno pravo, da se u verifikacionoj debati govori ne samo striktno juridički o verifikiranju, nego da se govori i o politici.

Gospodo, predmet koji je na dnevnom redu u ovoj verifikaciji krupan i osetljiv je. Vi koji ste toliko govorili, da se puštaju ventili uopšte u politici, znajte da i tu treba da pustite ventile. U Narodnoj skupštini neka se sve rešava, neka se sve kaže, neka se pretrese sve, jer je mnogo zdravije, mnogo bolje, mnogo manje opasno, nego da se o svemu govori na zborovima. (Odobranje na levič). I, gospodo narodni poslanici, ja verujem da među vama ima ljudi koji su patriote, ja verujem da ima ljudi... (Ironičan smeh kod poslanika većine). Zar vam je to krivo! (*Stojadin Dimitrijević:* Svi su patrioti!) Izvinite, g. narodni poslanice, ja vas molim da se ne uzrujavate radi ovog mog izraza, jer vi znate da svaki govornik ima svoj način izražavanja. (*Stojadin Dimitrijević:* Pazite, šta govorite!) Gospodine Stojadine Dimitrijeviću, Vi izvolite ovakvo svoje upozorenje ponavljati koliko god hoćete a ja Vam na to odgovaram da na to zviždim! Gospodine Dimitrijeviću, ja sada konstatujem, da ste Vi počeli da pretite pre nego što sam ja završio svoju reč. (Graja).

Predsednik Stevan Ćirić: Molim gospodu narodne poslanike da ne upadaju u reč a gospodina govornika molim da se ne upušta u polemiku.

Dr. Janko Baričević (nastavlja): Ja hoću da konstatujem da je g. narodni poslanik Dimitrijević pre nego što sam ja završio svoju misao, koju sam tek započeo; kazao mi ponovno: gospodine, pazite šta govorite! Ja to ne kažem radi toga što bih ja tražio ma čiju zaštitu, nego da utvrdim da je tako bilo i pre, da se je i pre tako pokušavalo pretiti, pa je došlo do one nesreće. (Protesti kod većine). — A sad, gospodo narodni poslanici, da nastavim i da dovršim misao koju sam hteo da kažem pa će sigurno i gospodin koji mi je malo pre upao, a i druga gospoda koja su držala da su povredeni, videti kako nikada nije dobro istrčavati pred rudu. Nikada, gospodo narodni poslanici, nije moja namera bila da generališem; kad bih ja hteo nekome da osporim patriotizam, ja bih toliko hrabrosti i kuraži imao da mu to kažem u lice i da spomenem, ali licencija poetika, retorska forma, koju ja upotrebljavam, to je moja čisto lična stvar. Buniti se može samo onaj kome lično osporavam patriotizam.

Gospodo narodni poslanici, ja verujem da i na ovoj strani ima patriota — a meni je rečeno da ih

nema — i verujem da će njihova savest tražiti u današnjim teškim danima, i u celom svetu a naročito u našoj državi, da ako nema mogućnosti za nas, ako nam se ne daje i ne dopušta da govorimo vani, ali da bar ova tribina bude slobodna. (Pljeskanje na levi). Jer, gospodo narodni poslanici, ako tribina u Narodnoj skupštini ne bude slobodna, ako se sa ove tribine neće moći davati oduške svima političkim stavovima i mišljenjima, onda džaba vam i ovaj Parlament, onda Jugoslavija ne treba Parlament. (Pljeskanje i odobravanje na levi). Radi toga, gospodo narodni poslanici, ja bih volio g. Pretsednika Narodne skupštine, za koga verujem da je u najboljoj nameri malo pre svoje mišljenje izrazio, da ga on posle ovog mog objašnjenja koregira, a u koliko je to već parti pri, od koga on principijelno sa izjavom ne može da odustane, a ono de via facti upotrebi pretsedničku vlast tako, da se može kazati da je prošlo lanjsko vreme, a da novo leto nosi nove događaje i nove odnose, i da će u ovoj Skupštini da vlada mir onakav kao što treba u Narodnoj skupštini da vlada, bez obzira da li se partiski razlikujemo ili ne razlikujemo. (Pljeskanje na levi).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, smatram za svoju dužnost da na ove reči narodnog poslanika g. Janka Baričevića odgovorim. Dopusnite da počnem sa onim čime je on završio. Svi oni koji me slučajno poznaju u privatnom životu, znaju da ja nikada neću po svaku cenu da imam pravo. Po svaku cenu „à tout prix“ nikada nije moj princip. Ja priznajem g. Janku Baričeviću da se pošteno trudio da me uveri da ovog puta on ima pravo. Ali moram priznati i to, da me, nažalost, nije razuverio. G. Janko Baričević dobro se pozvao na § 9 kad je mislio da sam ja na osnovu toga paragrafa dao izjavu da se ne može više od pola sata govoriti. I hteo je da pobije moju izjavu time što je rekao da se taj propis od pola sata odnosi samo na osporene mandate. Ali, g. Baričević je prevideo nešto u tom paragrafu, a to je, da se taj paragraf 9 odnosi i na one mandate koji od većine nisu osporeni, kao što je po sredi slučaj sada u ovoj debati. I tamo se dalje kaže da Narodna skupština ima da pretresa osporene mandate u roku od 5 dana, a neosporene u roku od samo jednog jedinog dana. Pa, gospodo, kad se dopušta narodnim poslanicima da govore najviše pola sata, onda kad se predviđa debata od 5 dana, ja ne vidim po kojoj matematici, da ne kažem po kojoj logici, može se izvesti, da poslanik ima više da govori od pola sata kad se predviđa jedna debata, koja sme trajati samo jedan jedini dan. (Pljeskanje).

Drugo, gospodo, ako se g. Baričević poziva na § 42 Poslovnika u kome se zaista nalazi ono što je g. Baričević citirao, da govornici u ime grupe u načelnom pretresu mogu govoriti jedan sat i po a u posebnom pretresu 1 sat, i onda ne vidim da ima pravo g. Baričević, jer nikada do sada nije bio slučaj, i molim g. Baričevića da to prizna kao što i ja njemu priznajem njegove istine, da se uopšte u verifikacionoj debati neko pojavio u ime grupe. A drugo, gospodo, kako se završuje pretres o izveštaju Verifikacionog odbora? Kakvim glasanjem? Glasanjem sedenjem i ustajanjem, iz čega izlazi da to apsolutno ne može biti načelan pretres, jer svaki načelan pretres se završava poimničnim glasanjem. (Pljeskanje). Iz toga razloga, gospodo, i ovaj pretres mora se smatrati u glavnom posebnim pretresom, koji baš po § 42 daje poslanicima pravo da govore naj-

više pola sata, pošto ono drugo pravo, da govore u ime grupe, koje traje 1 sat u ovom slučaju ne postoji.

Zato budite uvereni, gospodo, da ja onu svoju izjavu nisam dao nepromišljeno nego po svome dubokom uverenju. A što se tiče debate Verifikacionog odbora na početku rada ove Narodne skupštine, u junu 1935 godine, dopustite da ja smatram da je ona i po tome, kako je tom prilikom Poslovnik primenjivan i po tome kakve je imala posledice, nešto, što bi se moglo reći nemačkom rečju „Entgleisung“, to jest tom debatom iskočilo se sa pravog koloseka i u pogledu primenjivanja Poslovnika prilikom jedne debate i u pogledu političkog efekta.

Još je jedan argumenat g. Baričević upotrebio, koji bi mogao honorisati kao Pretsednik po svojoj dobroj volji i uz pristanak Narodne skupštine, ali to po Poslovniku ne bi mogao honorisati.

Gospodin Baričević tvrdi da verifikaciona debata ima, par ekselans, politički karakter, i da se, prema tome, tom prilikom može govoriti o opštoj politici Kraljevske vlade. Gospodo poslanici, mi znamo da budžetska debata ima taj karakter, i vidimo da je zbog toga budžetska debata prema Poslovniku toliko opširna, da je za nju određeno najmanje dva meseca, za koje vreme Skupština donosi budžet. Pitam vas da li vi verujete, da jedna debata može imati politički karakter, za koju Poslovnik precizira da u najboljem slučaju sme trajati pet dana, i pitam ja vas, gospodo: da li može biti jedna debata politička u onome trenutku?! Kad se Narodna skupština sastala 1935 godine bila je ta debata jedan izuzetak, ali sve ostale verifikacione debate su čisto tehničke prirode, a to vidite već po tome, što je u Poslovniku precizirano tačno za koje se vreme mora izabrati Verifikacioni odbor, za koje mora on posvršavati poslove, za koje vreme mora biti izveštaj razdeljen Narodnoj skupštini i za koje vreme Narodna skupština mora posvršavati te poslove. Zato, gospodo, ja sam duboko uveren, da Poslovnik primenjujem tačno ne samo po slovu zakona nego i u duhu kako je zamišljen. Ali ja sam naglasio prilikom govora g. Rašovića da ja ipak benevolentno dajem gospodi narodnim poslanicima, s obzirom na veliku važnost ovoga predmeta, koji mora da se u okviru jedne verifikacione debate pretrese, da ipak kažu sve ono što im je na srcu, ali da se ne udaljuju od predmeta (Pljeskanje).

Gospodo narodni poslanici, ako ste umorni ja bih mogao današnju sednicu zaključiti, a ako želite možemo i nastaviti. Ja nisam umoran i stojim vam na raspoloženju. Šta je raspoloženje Narodne skupštine? Mislim da ću ga pogoditi ako današnju sednicu prekinemo i stoga za iduću predlažem kao dnevni red ovo:

1) Nastavak pretresa izveštaja Verifikacionog odbora o dolasku za narodne poslanike g. Andonovića Sime za Srez maleški na mesto Arnautovića Damjana; g. Šajkarevića dr. Jovana za Srez prilepski na mesto Trbića Vasilija, g. Zdravkovića Milenka za Srez negotinski na mesto Stojadinovića Dragiša i Đokića Ljubomira za Srez banjski na mesto Milovanovića Dragomira.

2) Izbor odbora za proučavanje zakonskog predloga o promeni naziva srezova Veliki Bečkerek i Nova Kanjiža.

3) Izbor Odbora za proučavanje predloga zakona o slatkovodnom ribarstvu.

4) Izbor Odbora za proučavanje predloga zakona o pravima i povlasticama odlikovanih Karadorđevom

zvezdom sa mačevima za zasluge i hrabrost u ratovima.

5) Izbor Odbora za proučavanje predloga zakona o konkordatu između Sv. Stolice i Kraljevine Jugoslavije.

6) Izbor Odbora za proučavanje predloga zakona o ovlašćenim inžinjerima.

Prima li Narodna skupština ovaj dnevni red? (Prima!). Objavljujem da je predloženi dnevni red primljen.

Iduću sednicu zakazujem za sredu 16 decembra u 9 časova pre podne, a ovu sa vašim pristankom zaključujem.

Sednica je zaključena u 13.50 časova.

PRILOZI

INTERPELACIJA

Antona Širole i drugova, narodnih poslanika, na Pretsednika Ministarskog saveta o teškim materijalnim prilikama opštine Kastav.

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Na osnovu čl. 72 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, čast mi je podneti sledeću interpelaciju:

Kastavska opština okupirana bi po italijanskoj vojsci od 1919 do 1924. godine, za koje vreme ono malo krševita posjeda kastavskih opština kao i razni objekti pretrpiše veliku štetu kao što više i ljudskih žrtava, koje su pale slučajem i nasiljem italijanske vojske, usled kojih žrtava danas stradaju tolike nesretne porodice gubitkom svojih hranitelja.

Godine 1924, odmah po odlasku italijanskih četa sa onog predjela Kastavske opštine, koji je razgraničenjem pripao našoj Kraljevini, u koliko sama opština u toliko svi ostali oštećenici, njih 700 na broju, podneli su Ministarstvu inostranih djela molbe u svrhu isplate nanešenih im šteta, koje molbe ležahu neriješene punih 6 godina tj. do 1930 god., kada se sastala Jugoslovensko-Italijanska komisija, koja je sve te molbe, preispitavši štetu na licu mjesta, i riješila, obećavši oštećenima, da će odšteta u najkraće vrijeme isplaćena biti.

I ako je od tada prošlo već punih 6 godina i oštećenici strpljivo čekali su na spomenutu isplatu, koja im po Bogu i Zakonu pripada, nestrpljivo čekaju i dalje u ovim teškim ekonomskim prilikama, koje stanje pogada ovaj jadni ali inače poštenu narod u

živac i srce, komentirajući sve i svašta što ne služi na korist ni ove današnje Kr. Vlade a niti naše domovine Jugoslavije na granici našeg susjeda.

Obzirom na gore istaknuto, ja sam već u Narodnoj skupštini interpelirao nekoliko puta, što sam u zadnje vreme dobio i pismeno saopštenje od Gospodina Pretsednika Ministarskog saveta, Opšte odeljenje I Br: 2052 od 5 aprila o. g. aktom K.Pov. Br. 81 od 2 aprila saopšteno mi je, da o isplati štete oštećenim prouzrokovane italijanskom okupacijom odgovoriće čim prikupi potrebne podatke.

Prema svemu izloženom priopćujem Gospodinu Pretsedniku Ministarskog saveta i Ministru inostranih poslova ovu interpelaciju i molim ga da mi odgovori na sledeća pitanja:

- 1) Zašto do danas nije gore izloženim oštećenima isplaćena ošteta?
- 2) Da li hoće da isplati u ovoj budžetskoj godini gore navedenu štetu?

Izvolite primiti, Gospodine Pretsedniče, i ovom prilikom uverenje mog osobitog poštovanja i odanosti.

12 decembra 1936. godine

Beograd

Narodni poslanici:

Anton Širola, s. r., Rastko Petković, s. r., (Potpis nečitak), Luka Avramović, s. r., Vojislav Lazić, s. r., Dako Makar, s. r., Velimir Jojić, s. r., Veljko Ilić, s. r.

INTERPELACIJA

Antona Širole i drugova, narodnih poslanika, na Pretsednika Ministarskog saveta o isplati štete prouzrokovane italijanskom okupacijom opštine Kastav.

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Na osnovu čl. 72 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini čast mi je podnijeti slijedeću interpelaciju:

Područje Kastavske opštine razgraničenjem sa Italijom presječeno je državnom granicom sa tri strane. Spomenutim razgraničenjem izgubila je Kastavska opština sve najbolje: morsku obalu, železnicu sa dve stranice Matulje, Jurdane, tunolov, kameno-

lom, nepregledni teren svog općinskog zemljišta tik morske obale, bogate šume, grad Rijeku, Volosko, Opatiju itd.

Uslijed toga, od nekadašnje opštine Kastav, koja je smatrana kao jedna od najurednijih i najbogatijih opština u Istri, ostao je jedan ostatak sadašnje na križu razapete opštine Kastav. Gubitkom gore navedenog, kastavski narod, koji je živio pretežno od rada, zaposlen po svim radovima, mnogobrojnim

tvornicama, po lučkim i drugim radnjama, danas, na žalost, leži kod kuće besposlen, pošto kao Jugosloven i naš državljanin ne može da dobije zaposlenje ni pošto. Toga radi danas imade preko hiljadu radnika, očeva i hranitelja obitelji bez posla. Što znači ovakovo stanje i kakove posledice mogu nastati uslijed toga, to prepuštam onima koji jesu za to nadležni i odgovorni.

U ovako teškim prilikama, u koje je zapala ova opština uslijed siromaštva područnih žitelja, razni vjerovnici, od kojih je bivša uprava Kastavske opštine za vreme svjetskog rata pozajmila oko 700.000 kruna, dnevno dolaze u opštinski ured i traže isplatu svojih tražbina a ima i takvih, koji su ovu opštinu tužili sudu, što je naročito poznato današnjem resornom Ministru g. dr. Marku Kožulu, kao onda bivšem odvjetniku u Šibeniku.

Sadanja opštinska uprava nalazi se u teškom stanju, jer svojim slabim prihodom jedva je u mogućnosti da podmiruje najpotrebnije proračunske izdatke pa o vraćanju dugova ne može biti ni govora.

Prema gore izloženom, slobodan sam istaknuti sledeće: prigodom razgraničenja između Kraljevine Jugoslavije sa jedne strane, te Kraljevine Italije sa druge strane, na terenu bivše cjelokupne opštine Kastav nalazile su se dve velike šume Lužina i Lisina, koje šume prodala je naša država Kraljevini Italiji u smislu konvencija za sistemiziranje imovinskih interesa bivše pokrajine Istre, sklopljenih između naše države i Italije dne 12 decembra 1930 godine u Puli, obnarodovanim u „Službenim novinama“ br. 38/IX od 16 februara 1934 godine kojim aktom ima se isplatiti:

Opštini Kastav Lit. 2,075.000.—

Obzirom na gore istaknuto, Opštinska uprava u Kastvu, svojim tolikim deputacijama i raznim predstavnima tražila je od Kraljevske Vlade da se ova

gore naznačena suma već jednom isplati, što više, ja sam u dva puta interpelirao u tom smislu, ali nažalost do sada bez svakog uspeha. Obzirom na veoma teško stanje ovog kraja bilo bi uistini skrajnje vrijeme da se ova suma opštini Kastav isplati, i time to već tako dugo pitanje skine jednom sa dnevnog reda, tim više što je na moje ranije interpelacije Gospodin Pretsjednik Ministarskog saveta i Ministar inostranih poslova, preko Narodne skupštine, Opšte odeljenje I broj 2052 od 9 aprila ove god., pismenim putem aktom K.Pov.br. 81 od 2 aprila saopštio mi, da će mi o isplati šuma Kastavskoj opštini odgovoriti čim prikupi podatke.

Obzirom na gore spomenuto, te na nepodnosivo teško stanje ovog pučanstva koje je žrtvovalo svoj puni ekonomski život za svoju nacionalnu slobodu, vreme i dužnost je da se tom narodu dode u susret, što više jer traži samo svoje i ničije više.

Prema gore izloženom priopćujem Gospodinu Pretsedniku Ministarskog saveta i Ministru inostranih poslova ovu interpelaciju i molim ga da mi odgovori na sledeća pitanja:

- 1) Zašto do danas nije opštini Kastav isplaćena gore navedena suma?
- 2) Dali hoće da isplati u ovoj budžetskoj godini rečenu i za ovu opštinu spasonosnu sumu?

Izvolite primiti, Gospodine Pretsedniče, i ovom prilikom uverenje mog osobitog poštovanja i odatnosti.

12 decembra 1936 godine
Beograd

Narodni poslanici:

Anton Širola, s. r., Rastko Petković, s. r., (Potpis nečitak), (Potpis nečitak), Luka Avramović, s. r., Vojslav Lazić, s. r., Velimir Jojić, s. r., Dr. Veljko Ilić, s. r.

INTERPELACIJA

Antona Širole i drugova, narodnih poslanika, na Ministra građevina o dovršenju puteva u Srezu kastavskom.

GOSPODINE MINISTRE,

Na osnovu čl. 72 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, čast mi je podneti sledeću interpelaciju:

Žiteljstvo Kastavske opštine, teško pogodeno ovom nemilom gospodarskom i socijalnom krizom a što više sa neprirodnim razgraničenjem sa Italijom, od godine u godinu sve to više bori se sa nezaposlenošću, prouzrokovanom sa gori spomenutom krizom i vanrednim graničnim prilikama u kojima se nalazi ovaj pasivni kraj.

Od zgrade do zgrade ta nezaposlenost djelimično suzbija se uposlenjem nekoliko desetaka radnika na javnim radovima koji se u Kastavštini izvadaju na teret pripomoći u hrani i novcu.

Od tih radova najvažnije su cestogradnje na potezu Škurinja—Sv. Matej i Drenova—Zamet—Kastav, kojih dovršenje je od velike važnosti za područno žiteljstvo.

Cesta Škurinja—Sv. Matej otpočeta je besplatno sa radnom snagom interesiranih žitelja koji su, pored toga, besplatno ustupili i potrebno zemljište. Po-

sredstvom Kr. banske uprave u Zagrebu, koja je u tu svrhu podjelila potporu u novcu tako, da je od sela Šturinja izrađeno oko 700 m. ceste. Ta bi cesta vezala tamošnja sela sa banovinskom cestom Pehljin—Zidovlje, a prema projektu cesta bi imala biti duga oko 3 kilometra i po.

Cesta pak Drenova—Kastav—Zamet nastavak je banovinske ceste Sušak—Orehovica—Drenova dovršena 1934 izgradnjom koje skratila bi se znatna udaljenost prema Zametu i Kastvu.

Sveta mi je dužnost napomenuti da za ove ceste veoma, upravo očinski se zauzimao u srcima i duši kastavskog naroda nezaboravni bivši Ban g. Ivo Perović današnji Kraljevski Namesnik u Beogradu.

Obzirom na gore navedeno, Uprava opštine Kastav preko nadležnih vlasti uputila je u istom smislu u predmetu molbu na Gospodina Ministra građevina dr. Marka Kožula, moleći ga da želju Uprave opštine Kastav izade u susret, da se nezaposlenom radništvu nađe uposlenje, kojih radnika danas belježi Uprava ove opštine preko 1000. I suviše bilo bi navadati opasnost koja iza ovoga sledi obzirom na visoku

prosvećenost ovog pučanstva sa jedne strane, te jednog graničnjeg sreza na najistaknutijoj tački naše velike Jugoslavije, sa druge strane. Kastavski narod pokazivao je do ovoga časa svoju veliku nacionalnu svijest radi čega je i žrtvovao svoj ekonomski život pa je državna potrebna da se ovom narodu u ovakvim sudbonosni mprilikama dode u susret.

Prema gore izloženom priopćujem Gospodinu Ministru građevina ovu interpelaciju i moleći ga da mi odgovori na slijedeća pitanja:

1) Da li je Gospodinu Ministru poznato ovo pitanje?

2) Hoće li ovom važnom pitanju doći u susret i uvrstiti u ovaj budžet ovelu sumu novca za nastavak radova ovih cesta?

Primite, Gospodine Ministre, i ovom prilikom uverenje o mom osobitom poštovanju i odanosti.

12 decembra 1936 godine

Beograd

Narodni poslanici:

Anton Širola, s. r., Rastko Petković, s. r., (Potpis nečitak), Luka Avramović, s. r., Vojislav Lazić, s. r., (Potpis nečitak), Velimir Jojić, s. r., Dr. Veljko Ilić, s. r.

INTERPELACIJA

Rajka Turka in tovarišev, narodnih poslancev, na ministra financ, radi povišanja prejemkov doklad državnim uslužbencem v aktivni službi in v penziji.

GOSPOD MINISTER!

Septembra meseca 1. 1935 je kraljevska vlada izdala uredbo o zmanjšanju prejemkov doklad aktivnim državnim nameščencem in upokojencem. Ko je bila ta uredba razglašena, se je merodajne faktorje takoj opozorilo, da preti vsled tega padec kupne moči nameščencev in vpokojencev ter propast vsega narodnega gospodarstva in kulturnih dobrin.

Nato je oktoberska uredba prvo nekoliko omilila. Takrat je vlada utemeljevala to znižanje kot nujno potrebo ravnovesja v državnem budžetu. Pokazalo se je pa, da uravnovešenje državnega proračuna z redukcijo prejemkov ni doseglo svojega namena. Z redukcijo se je pritislilo konsumenta, da je popolnoma osiromašil, vsled česar trpi tudi producent. Z znižanjem denarnega obtoka vsled redukcij so padli zaslužki vseh slojev, predvsem kmeta, obrtnika in v istem razmerju tudi države. Že pred septembersko redukcijo so bili prejemki večme državnih nameščencev in upokojencev pod eksistenčnim minimumom.

Vlada je pri septemberski in oktoberski uredbi utemeljevala redukcijo prejemkov tudi s tem, da so cene vsem produktom padle in da se je življenje pocenilo. Če je takrat morda ta argument držal, pa danes prav gotovo ne velja več, ker notorično je, da cene živilom dnevno rastejo in so se tudi cene vseh idustrijskih izdelkov izvišale. Sicer je res, da bo porast cen dvignil kupno silo kmečkega, na drugi strani pa zmanjšal kupno moč mestnega prebivalstva in vseh onih, ki prejemajo stalne plače. S tem nastane nevarnost, da dvig cen ne bo imel nobenega dobrega gospodarskega učinka, kakor bi ga imel, če bi prišel vsem stanovom v dobro. Gledati je zato treba, da ne bo dvig cen le enim v korist, temveč vsemu prebivalstvu. Potreba je zato nujno revidirati sklep vlade o

znižanju uradniških prejemkov tako aktivnim uslužbencem, kakor upokojencem, uradniške plače je pa treba zvišati.

V proračunski debati na seji dne 23 marca 1936 ste gospod minister v senatu podali svoj ekspozice in ste pri tej priliki izjavili tudi naslednje:

„Znano je s kolikšnim samozatajevanjem prenašajo aktivni državni uslužbenci in upokojenci jensko redukcijo doklad. Ta ukrep je bil potreben zaradi okrepitve plačilne zmožnosti državne blagajne. Na tej strani, na strani uslužbenskih prejemkov smo sprejeli ta ukrep kot skrajnega. Prejemki državnih uslužbencev so potisnjeni na minimum v katerega ni več dovoljen noben poseg, na minimum, ki ga bo potreba popraviti s povišanjem, ko bodo to dovoljevale gospodarske in proračunske razmere v naši državi.“

Smatram, gospod minister, z zgoraj podane obrazložbe, da je sedaj prišel čas, da kraljevska vlada revidira septembersko in oktobersko uredbo o znižanju prejemkov doklad aktivnim državnim uslužbencem in upokojencem in vnese v novi budžet za 1. 1937—38. povišanje prejemkov aktivnim državnim uslužbencem in upokojencem in naj se v polnem obsegu uveljavi uredba o državnim dokladah iz 1. 1932.

Prosimo za ustmeni odgovor v Narodni skupščini.

Sprejmite, gospod minister, izraze našega iskrenega spoštovanja.

Rajko Turk, s. r., Pleskovič Rudolf, s. r., Lukačič Avgust, s. r., Koman Albin, s. r., Jeremija Protić, s. r., Dr. Srpkov Vukanović, s. r., Sekula Zečević, s. r., Dr. Riko Fux, s. r., Stanko Lenarčič, s. r., Dr. Ivan Jančič, s. r., Karel Doberšek, s. r., Ivan Janžekovič, s. r., Dr. Ivan Lovrenčič, s. r.

